

SORSFORDÍTÓK

SORSFORDÍTÓK

A kiadvány az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával, a Nemzeti Tehetség Program részeként, „A tehetséges fiatalok társadalmi felelősségvállalásának erősítése, valamint a tehetséges fiatalok közösségbe, kiemelten alumni közösségbe szerveződésének támogatása” projekt keretében készült.

Szerkesztette:
Veszprémi Erzsébet

Az interjúkat készítette:
Gégény István
Veszprémi Erzsébet

Felelős kiadó:
Dr. Biczó Gábor elnök
Roma Szakkollégiumok Egyesület

A szöveget gondozta:
Varga Gábor

Készült az IMI Print Kft. nyomdájában, Nyíregyházán
Felelős vezető: Nagy Imréné

ISBN: 978-615-00-9855-5

2020

PÉCSI EVANGÉLIKUS ROMA SZAKKOLLÉGIUM

Görögkatolikus
Roma Szakkollégium

SZENT MIKLÓS
GÖRÖGKATOLIKUS
ROMA SZAKKOLLÉGIUM

EGRI ROMA
SZAKKOLLÉGIUM

Wáli István Református
Cigány Szakkollégium

TARTALOMJEGYZÉK

A szerkesztő előszava	6
AJÁNLÁS	8
„ÉN IS UGYANOLYAN CIGÁNY VAGYOK, MINT A TÖBBIÉK” Bogdán Réka tanodai csoportvezető	9
„A VILÁG SOKSZOR NEM IGAZSÁGOS, DE A TELJESÍTMÉNY UTAT TÖR MAGÁNAK” Balogh Tibor politológus	13
„NEM VOLT MÁS LEHETŐSÉGEM: TANULTAM” Farkasné Antal Szabina szülésznő, kockázatbíráló	16
„AZ EGYETEMEN KÜLFÖLDI CSEREDIÁKNAK NÉZTEK” Oláh Róbert oktatási és gazdasági referens	20
„NEM SÖPÖRHETEM A SZŐNYEG ALÁ, HOGY CIGÁNY VAGYOK” Horváth Klaudia okleveles közgazdász	25
„UGYANÚGY LIBABŐRÖZÖK A MAGYAR HIMNUSZRA, MINT A CIGÁNY HIMNUSZRA” Lázár Leila nemzetközi kapcsolatok szakértő	28
„A SZAKMAISÁG A MÉRTÉK...” Uhrin Klára zenetanár, zenész	31
„A TUDÁST SENKI NEM VEHETI EL TŐLÜNK” Laboda Lilla romológus, szociális munkás	36
„ISTEN EREJE SEGÍTHET, HOGY MAGUNKBAN IS TUDJUNK HINNI” Kerezsiné Kovács Erika Rozália molekuláris biológus	40
„HA LÁTNÁD A LEGJOBB KÉPET MAGADRÓL, NEM AZZÁ SZERETNÉL VÁLNI?” Serbán Tihamér biztonságtechnikai mérnök, rendszergazda	44
„MINDENKI FOGLALKOZZON EGY KICSIT TÖBBET MAGÁVAL!” Váradí Zsuzsanna gyógytornász, népegészségügyi szakember	48

„CIGÁNYNAK LENNI BÜSZKESÉG, MAGYARNAK LENNI IS AZ” Gellértné Rézműves Gina óvodapedagógus	52
„NEM LEHET ÁLTALÁNOSÍTANI A ROMA TÁRSADALMAT” Beri Károly doktorandusz pedagógus	57
„AZ IDENTITÁSOM RÉSZÉ A KIREKESZTETTSÉG MEGÉLÉSE” Gulyás Klára kulturális antropológus	61
„NEM ELŐÍTÉLETTEL SZÜLETIK AZ EMBER” Lakatos István szociálpedagógus	65
„AZ ÜVEGPLAFON MINDIG OTT VOLT FÖLÖTTEM” Jéri János közgazdász	68
„A TISZTESSÉGES CIGÁNYOK SOKAN VANNAK, MÉGIS LÁTHATATLANOK” Beriné Varga Dóra leendő szociológus	71
„HÍDEMBER LETTEM A ROMA ÉS NEM ROMA EMBEREK KÖZÖTT” Balogh Mariann óvodapedagógus	76
„HA LENNÉNEK GYEREKEIM, AZT MONDANÁK RÁJUK, HOGY FÉLVÉREK?” Orgován Lilla tanítónő	79
EBBŐL LEGYEN ELÉG! Megyesi Judit leendő szülésznő gondolatai sorsfordító-témában	83
„Egyre inkább feltűnnek és zavarnak a kis, hétköznapi rasszizmusok” Kiss Levente, leendő szociológus gondolatai sorsfordító-témában	87
„AZ EMBERI ÉRTÉKEK NEM A BŐRSZÍNTŐL FÜGGENEK” Virág Ádám szociológus, PhD-hallgató	92

A SZEMlélek című netes értékmagazinban Sorsfordítók címmel indult sorozat 2020 nyarán a Roma Szakkollégiumok Egyesület kezdeményezésére, az NTP támogatásával. Olyan fiatalokat mutatott be Gégény István rovata, akik azáltal válhatnak példaképpé, hogy belesimulnak korosztályukba, és teljesen átlagos életet élnek... Van köztük egyetemi oktató, középvezető, rendszergazda, molekuláris biológus, közgazdász, szülésznő... Az is közös bennük, hogy mind valamelyik roma szakkollégium tagjai voltak felsőfokú tanulmányaik idején. Merthogy szinte mindnyájan roma származásúak.

Az volt a cél, hogy kiigazítsuk, árnyaltabbá, egyben igazabbá formáljuk a sokakban élő ilyen-olyan képet a magyarországi romákkal kapcsolatban. Ők maguk számolnak be eddigi életútjukról, küzdelmeikről, elért eredményeikről, tapasztalataikról, osztják meg gondolataikat, véleményüket. Szóba kerülnek előítéletek, mentorok, célkitűzések – az is, hogy kell-e egyáltalán erről az egészről beszélni, romát és magyart megkülönböztetni.

A vallomások által számos kapaszkodót kaphatnak a nehéz sorsú embertársak, különösen a fiatalok ahhoz, hogy ők is fordítani tudjanak saját sorsukon, ki tudjanak törni a „rájuk osztott” társadalmi szerepekből. Mert képesek rá – ez a sorsfordítók legfontosabb mondanivalója. S ez olyan fontos üzenet a mai Magyarországon, hogy a neten közzétett video-sorozat darabjait, az interjúkat könyvbe szerkesztettük.

A következő oldalakon 22 diplomás fiatal történetét és gondolatait ismerheti meg az olvasó. Az interneten közzétett videókhoz készült bevezetőket változtatás nélkül közöljük, a kamerába mondottaknak a szerkesztett, gondozott leiratát kapják forrásmegjelöléssel. Néhányan videóinterjú helyett a hagyományos formát választották, ezek eredeti formájukban kerülnek a könyvbe. A sorozat bővült is: fontosnak tartottuk olyan fiatalok bemutatását is, akik a többségi társadalom tagjaként kérték felvételüket a roma szakkollégiumba.

A szerkesztő

AJÁNLÁS

Az interjú az egyik legszemélyesebb újságírói műfaj. Talán ebből is fakad, hogy az ilyen cikkek kapják rendre a legkiemelkedőbb helyet egy szerkesztőség tartalmi sorában, hiszen a megszólaló bepillantást enged saját gondolatvilágába, akár érzelmeit is őszintén feltárva. Ez pedig vonz, akár csodálatot ébreszt, akár elgondolkodtat, mércét állít, önreflexióra hív. Én, az olvasó vajon miként állok hozzá ezekhez a témákhoz, hol tartok saját életemben?

Különösen igaz ez a kiemelkedő értékközvetítő képesség videós vallomások esetén, amikor látjuk is azt, aki beenged „benső szobájába”. A tét, egyben a hatás tovább emelkedik, ha az illető saját sorsáról, nehézségeiről, az őt ért negatív és pozitív benyomásokról ad számot.

A SZEMlélek értékmagazin felületén megjelent, többnyire videós vallomások ereje abban áll, hogy azokat nem kommunikációs stábok alkották meg, hanem az élet írta mindet. Ebben a kötetben olyan hétköznapi hősökkel ismerkedhet meg az olvasó, akik előtt még ott a jövő, de máris bizonyították: nem lehetetlen jobbra fordítani egy nehéz körülmények közül indult életutat.

Nem fehér hollók ők – sokan vannak, egyre többen. A jövő emberei itt élnek közöttünk, érdemes tanulni tőlük!

Gégény István

a SZEMlélek médiacsoport kreatív igazgatója

„ÉN IS UGYANOLYAN CIGÁNY VAGYOK, MINT A TÖBBIEK”

Bogdán Réka tanodai csoportvezető sorsfordító története

A kaposvári fiatal, roma pedagógus bizonyos szempontból szerencsésnek mondhatja magát, hiszen abban az intézményben dolgozik, amelynek az alapjait édesapja rakta le. Aki szintén roma, s megannyi végzettsége van: gyógypedagógus, lakatos, napközis nevelő...

Réka sem kerülte el az előítéletekből fakadó rasszista támadásokat: egy katolikus iskola diákja például közölte vele, hogy nincs joga gimnáziumba járni, merthogy cigány. Tömör indoklás, a lényeg benne van. Talán az ilyen pofonok is arrafelé irányították sorsa alakulását, hogy a lesajnáltak, a megvetettek, a hátrányból indulók felkarolására tegye fel az életét.

A Hangya Tanoda tökéletes kereteket ad ennek a misszióknak – az odajáró roma és nem roma diákok vonzó példaképként tekintenek a még mindig csak pályája elején járó csoportvezetőre, aki lelkesen készül közelgő esküvőjére. A kaposvári megyéspüspök fogja hamarosan megáldani a párjával kötendő életszövetségüket, s a tanoda mennyezetére függesztett egyszerű kereszt is jelzi: itt végtelen perspektívákban gondolkodnak.

Bogdán Réka megannyi sorsfordító társával együtt roma szakkollégiumba járt felsőfokú tanulmányainak idején, sőt, a húga is szakkollégista volt, az öccse jelenleg szintén ilyen intézmény tagja. Ráadásul mostani munkahelyén ő maga fogad szakkollégistákat önkéntes gyakorlati program keretében.

Mindezt el is mondta abban az interjúban¹, amely munkahelyén, a Hangya Tanodában készült:

Édesapám cigány származású, anyukám viszont nem. Mindketten pedagógusok, anyukám óvónő, édesapám gyógypedagógus, de rengeteg más szakmája is van: lakatos is, meg napközis nevelő is. Apának nagyon sok diplomája van.

Az elején náluk nehézséget okozott, hogy anya nem cigány, apa pedig cigány. Anyu mindig mondogatta, hogy ha a nagypapám élt volna, nem biztos, hogy engedte volna, hogy ők összeházasodjanak.

Fel sem merült, hogy én nem szerezhetek majd diplomát: amióta az eszemet tudom, a szüleim arra készültek, hogy mind a három gyerekük diplomás lesz.

Engem gimnáziumban ért először atrocitás azért, mert cigány származású vagyok. Az egyik osztálytársam közölte velem – a katolikus gimnáziumba jártam Kaposvárra –, hogy nekem semmi jogom nincsen ebbe az iskolába járni, mert én cigány vagyok. Nem is tudtam már, milyen óra közben fordult oda hozzám ezzel, de annyira sokkolt, hogy nem tudtam hogyan reagálni. Kifutottam a teremből a mosdóba és elkezdtem zokogni. Utánam jött a mostani legjobb barátnőm, aki nem cigány lány, de születésünk óta együtt vagyunk. Azt mondta, hogy ne foglalkozzak vele, mert hogy ez a fiú nem tudja, mit beszél. Utána nagyon sokat gondolkodtam, hogy vajon miért mondhatta ezt, és hogy milyen képe lehet neki a cigányokról. Majd miután leérettségiztünk bocsánatot kért: ne haragudjak, hogy ő ezt mondta nekem kilencedikben. Ami nagyon jól esett, de aztán hozzátette, hogy azért, mert én nem olyan cigány vagyok. Mondtam, hogy de! Én cigány vagyok, nincs olyan, hogy nem olyan.

Nagyon sokszor előjött ez még az egyetemi csoporttársaim körében is, mikor valami olyat mondtak, amire én felfigyeltem, hogy így a cigányok, meg úgy, erre szabadkozni kezdtek, hogy nem te, te nem olyan vagy! Mindez különös nyomot hagyott bennem, hisz elfogadom, hogy mindenkinek megvan a saját véleménye, nem fogok győzködni senkit semmiről. Csak hogy az volt számomra furcsa, hogy ők nem cigány lányként vagy cigány egyetemistaként tekintettek rám. Nekik egy teljesen más kép élt a fejükben rólam. Mondtam nekik, hogy én

1 https://szemelek.net/2020/06/30/sorsfordito_reka

ugyanolyan cigány vagyok, mint bárki más az utcán. Ők azonban azt gondolják, hogy azok a cigányok, akik lopnak, csálnak hazudnak. Mondtam, hogy nem! Rengeteg olyan nem cigány is van, aki ezt ugyanúgy megcsinálja.

Voltak, akikben sikerült elindítanom valamit, és akkor kérték, hogy meséljek! Nálunk vannak-e szokások, hagyományok, meg hogy én melyik cigány csoporthoz tartozok. Van, akiben pedig nem mozgatott meg mindez semmit.

Én nagyon örülök, hogy szakkollégista lehettem és hogy most segíthetem őket. A szakkollégiumok életének ugyanis kötelező része az önkéntes munka, és ezt nálunk, a tanodában is lehet tölteni. Így még mindig része vagyok az egész rendszernek, nem szakadtam ki. A húgom is szakkollégista volt és most az öcsém is roma szakkollégista, úgyhogy nálunk mindenki benne volt a családból. Én nagyon szerettem.

Azt érzem valahogy küldetésemnek, hogy abban a környezetben, abban a közösségben, ahol dolgozom, ahol élek, ott olyan példa lehessen akár a gyerekek számára is, hogy egyszer csak azt mondják: ha Réka néni ezt megcsinálta, én is meg fogom tudni.

Itt, ahol most vagyunk, ez a Hangya Tanoda, ez az én munkahelyem. Most már négy éve dolgozom itt. Ez Kaposvárnak a szívében van, a belvárosban, innen mindent nagyon könnyen elérünk. Gyönyörű hely, szerintem. Itt rengeteg minden történik, nem csak tanulunk, hanem beszélgetünk, játszunk, van, hogy együtt sírunk vagy nevetünk. Ez olyan, mint egy második otthon. És nem csak a gyerekek számára, hanem számomra és a kollégáim számára is. Itt ugyanis nem csak a gyerekek kapnak szeretetet, megbecsülést, hanem mi is. Tehát, mikor bejön, és megölel, és mondja: Jaj, de jó, hogy itt van Réka néni! vagy: Milyen szép a haja, Réka néni! – Akkor az nekem is nagyon jól esik. Ugyanúgy, ahogy – tudom! – neki is jól esik, mikor megdicsérem az új focicipőjét, vagy hogy kapott egy érmet. Ez a hely szerintem menedék – mindenkinek. Van, hogy nekik az otthon, a család elől, az iskola, vagy a társaik elől – de itt önmaguk lehetnek.

Nagyon sok gyerek azért jár ide, mert én itt vagyok. Nagyon sok gyerek eljutott arról a szintről, hogy Á, Réka néni, megcsinálom a nyolc osztályt, aztán vége! Vagy: Réka néni, lesz egy szakmám, és vége! Aztán továbbmegy érettségire. És azt mondja, lehet, hogy én is tanár leszek. Vagy lehet, hogy informatikus leszek. Úgy, hogy mikor ide bekerült hozzám, akkor semmilyen jövőképe nem volt. De látta, hogy cigány fiatalokkal, cigány értelmiségiekkel van körbe véve, és láthatta, hogy mennyi olyan ember van, aki sokkal rosszabb körülmények közül indult, mint ő és elért valamit. Akkor erre ő is képes.

Én azt üzenném a cigány fiataloknak, hogy már csak azért is mutassák meg, hogy ők mire képesek! Ne másoknak bizonyítsanak be bármit is, hanem saját maguknak. Merthogy annál nagyobb elismerés nem lesz, mint amikor majd belenéz a tükörbe, és azt tudja mondani, hogy igen, amit elképzelttem kiskoromban, azt meg tudtam valósítani.

Nekem egy olyan kép élt a fejemben, amikor általános iskolás voltam, hogy én tanítónő szeretnék majd lenni. Akkor még nem tudtam, hogy cigány gyerekeken szeretnék segíteni, csak azt, hogy segíteni szeretnék. És megkérdezték tőlem a gyerekek az egyik alkalommal, hogy Réka néni, maga mindig is ez szeretett volna lenni? És mondtam nekik, hogy igen. Akkor jöttem rá, hogy nem az a fontos, hogy ki mit gondol rólad, meg hogy kinek mit tudsz bebizonyítani, hanem hogy a te kiskori éned majd büszke lenne-e rád, mikor a tükörbe nézel.

„Alacsony iskolai végzettségű szülők, nehéz munkaerő-piaci helyzet, még nehezebb környezeti tényezők – rengeteg tanulmány leírja, hogy ez majdnem egyenesen arányosan alacsony élet-színvonalat eredményez, amiből még egy tehetséges, okos gyermeknek is nehéz kiemelkednie...”

„A VILÁG SOKSZOR NEM IGAZSÁGOS, DE A TELJESÍTMÉNY UTAT TÖR MAGÁNAK”

.....

Balogh Tibor politológus sorsfordító története²

.....

– **Kérem, mutassa be azt a családi környezetet, ahol felnőtt!**

– Egy Miskolc melletti kis faluban nőttem fel Borsodban, kétkezi munkás szülők gyerekeként, mint a helyiek legtöbben. Kezdetben én is hasonló jövőt céloztam meg: vendéglátó iskolába jártam. Ott is érettségiztem le, majd egy év vámügyintézői képzés után egy másik irányba indultam el a felsőoktatás felé. Az első jelentkezés után felvettek a Miskolci Egyetemre – ezzel én lettem az első a szűkebb családi körben, aki bekerült a felsőoktatásba. Néhány év múlva politológusként végeztem.

– Mivel foglalkozik jelenleg, s milyen korábbi munkahelyei voltak?

– Négy éve dolgozom a kormányzatban sajtómunkatársként, az idei évtől már vezetőként felelek az egyik belső kommunikációs osztályért. Politológus vagyok, így nem meglepő, hogy mind a politika, mind a média az érdeklődésem középpontjában áll. Ha nem dolgozok, akkor is ezek a területek kapcsolnak ki, mintha csak hivatali kötelességem lenne... Nem mindig dolgoztam politikai kommunikációs területen: közel egy évig voltam egy felnőttképzéssel és felzárkózással foglalkozó intézmény, a Türr István Képző és Kutatóintézet munkatársa Miskolcon. Az otthon – mert Miskolcot is otthonomnak tartom – ledolgozott idő nagyon jó útravalóként szolgált.

– Milyen többletet adott egyetemi tanulmányai idején a roma szakkollégium?

– A szakkollégiumi rendszernek a hazai felsőoktatásban komoly hagyománya és tisztelete van, elég csak a Bibóra vagy az Eötvösre gondolni. Aki valamilyen pluszt akar a hallgatói éve alatt elérni, annak az egyik legjobb – ha nem a legjobb – lehetősége a szakkollégiumi tagság. A Görögkatolikus Cigány Szakkollégiumba jelentkezni viszont ennél is többet jelentett, mert nemcsak olyanokkal járhattam együtt, akiknek hasonló érdeklődési körük van, hanem olyanokkal, akik többségében hasonló családi háttérrel rendelkeztek. A kollégiumi éveim elején azért még elég bizonytalan voltam, hogy mi is ez az egész – az ösztöndíjon kívül miért is éri meg a hálózat tagjának lenni. Hamar kiderült, hogy jóval több van a szakkollégiumokban, mint azt elsőre gondoltam. Bár fel kellett mérni a lehetőségeinket és a határainkat, de idővel nemcsak magunkból, hanem a kollégiumból is többet hoztunk ki. A szakmai konferenciáktól az adománygyűjtésen át a szavalóversenyekig, a különböző egyéni díjakig a kollégiumban alakult Roma News YouTube csatornával³ bezárólag – aminek én is alapítója voltam – rengeteg olyan dolgot hoztunk létre vezetői vagy a hallgatói kezdeményezésre, ami nagy értéket adott az egész roma szakkollégiumi hálózatnak.

– Találkozott-e eddigi életútja során személyesen a származásával kapcsolatos kritikával, előítéllettel?

– Közvetlenül nem igazán, pedig nem mondhatnám, hogy elszigetelve éltem. Az említett YouTube csatornánkon keresztül viszont annál inkább. Az internet, azon belül is a kommentelők világa nagyon gyakran tud érthetetlenül kemény és durva lenni. Az arctalanság bátorságot ad sok embernek, akik ezt ki is használják. Az a fontos, hogy ezt ne vegyük túl komolyan és megértsük, hogy egy netes szubkultúráról van szó.

3 <https://www.youtube.com/user/TheRomaNews>

- A médiában legtöbbször negatív esetekben találkozunk romákkal, ritkábban kivételes tehetségek kerülnek reflektorfénybe. A két szélső helyzet között minden bizonnyal sokkal színesebb, gazdagabb a magyarországi romák világa.

- A tömeg- és közösségi médiát általános jelenségként kíséri a populizmus és a fake news: már szinte semmit sem tudunk önmagában annak nézni, ami valójában. Hajlamosak vagyunk túlárzni tetteket és eredményeket, mind pozitív, mind negatív irányban, ami félrevezető és problémás. Ezek nem fognak segíteni a romák megítélésének helyzetén.

- Rengeteg minden történt az elmúlt évtizedben a romák társadalmi felzárkózásában. Ön szerint hol tart ez a folyamat?

- Állandóan gyorsuló világunkban hajlamosak vagyunk elfelejteni, hogy vannak dolgok, amikhez idő kell. Negyedévekben várjuk az eredményeket, nehezünkre esik távolabbra gondolkodni, pedig szükséges lenne. Elég csak belegondolni, hogy a nagyobb magyar értelmiségi csoportok megjelenése sem egyik pillanatról a másikra történt, évszázadok eredménye kellett hozzá. Széchenyire és a hozzá hasonló '48-as nagy gondolkodókra – akik képesek voltak össztársadalmi állapotokat más szemmel nézni – egészen a 19. századig kellett várni, a Nyugatban publikáló nagyjaink sem egyik napról a másikra jelentek meg. Ma már szerencsére ott tartunk a hazai cigányság esetében, hogy roma fiatalok nagy számban veszik át a diplomájukat, érettségijüket, vagy szereznek szakmát. Ez nem jelent megoldást minden problémára, de sokat segít azon, hogy a gondok kisebbek legyenek.

- A munka világában érik-e előnyök vagy hátrányok hazánkban jelenleg a romákat?

- Biztos, hogy van rá példa, de ez ugyanúgy jelen van más társadalmi csoportoknál, elég csak a nők helyzetére gondolni. Sajnos a világ sokszor nem igazságos, de bízom benne, nem naivitás azt gondolni, hogy a teljesítmény előbb-utóbb utat tör magának.

- Mit üzenne azon roma társainak, akik szívesen választanának értelmiségi pályát?

- Csak előre!

„NEM VOLT MÁS LEHETŐSÉGEM: TANULTAM”

.....

Farkasné Antal Szabina
szülésznő, kockázatelbíráló sorsfordító története

.....

– A diploma nagyon sok lehetőséget megnyit előttünk. Igazából ez az egyetlen dolog, amivel ki lehet jönni a szegénységből – mondja a fiatal hölgy, aki azonban nem számíthatott a szülei anyagi támogatására, e téren is hasznos döntésnek bizonyult a roma szakkollégiumi rendszerhez való csatlakozása.

A SOTE elvégzése után úgy érezte, még más téren is ki tudna teljesedni, így jelentkezett az ELTE egészségpolitika és gazdaságtan szakára, amit angol nyelven végzett el.

– A bőrszínem miatt elég jó célpont vagyok, ez egész gyermekkoromat elkísérte – utal a származásából fakadó hátrányára. Még állásinterjún is rákérdeztek, miért néz ki ilyen „egzotikusan”... Ez az önbizalmára is rányomta a bélyeget, időbe telt, míg elfogadta önmagát annak, aki. – Nem adtam meg „nekik” azt az örömet, hogy én nem tanulok – teszi hozzá.

– Az lenne a nagy szám, ha már nem kellene a médiában ilyeneket csinálni, elfogadott lenne, hogy igenis lehet bármi egy cigányból – mutat a remélt jövő felé Szabina.

A vele készült interjúban⁴ így vallott önmagáról:

Nem egy erős középiskolába kerültem be sajnos, de ott is valahogy mindig úgy alakult az életem, hogy hát, én szeretnék diplomát. Mindig olyan barátaim voltak, akik nagyon jól tanultak, szerintem ennek is köszönhetem. A bátyám már előttem lediplomázott, így a családban már elterjedt, hogy a diploma tök jó, hogy az nagyon sok lehetőséget megnyit előttünk. Igazában az az egyetlen dolog, amivel ki lehet jönni a szegénységből. Aki hátrányos helyzetű, roma családban nő fel, szerintem nem igazán van más lehetősége, csak hogy tanuljon. Nekem sem volt más lehetőségem, én is tanultam.

Az én családom nem tudott volna kifizetni még egy szobát sem Budapesten, pedig azért 2011-ben az árak még nem voltak ennyire elszállva, de semennyit nem tudtak adni, nem tudtak támogatni. Olyan opciót kellett tehát kitalálnom, hogy a lehető legkisebb költséggel tudjak tanulni Pesten. És hát itt volt a roma szakkoli, jelentkeztem és ott töltöttem öt évet. A közösség nagyon jó volt – jó volt olyan emberekkel együtt lenni, akik megértik a gondjaidat, az én gondjaimat... Hogy mindenért nagyon meg kell dolgozni. Egy nyelvvizsgáért is, mert nincsen pénzed magántanárra!

Hatalmas lemaradással mentem az egyetemre. Szerintem még csak nem is középkategóriás volt az a középiskola, ahová jártam, tehát ott nem kaptam meg azt az oktatást, ami szükséges lett volna az egyetemhez. Igazából a szakkoli nélkül nem is biztos, hogy le tudtam volna diplomázni.

Szülésznőként végeztem a Semmelweis Egyetemen, aztán miután elvégeztem, nem voltam biztos benne, hogy szülésznő szeretnék lenni. Úgy éreztem, még valamiben ki szeretném magam próbálni. Így jelentkeztem az ELTE-re egészségpolitika és gazdaságtanra, ezt angol nyelven végeztem el. Közben már az egyetem alatt, a mesterképzés két éve alatt elkezdtem dolgozni az EGIS gyógyszergyárban, kommunikációs területen.

Igazából a kollégium megadta nekem az ösztöndíjjal az anyagi biztonságot, valójában azért mentem dolgozni, mert mindenhol azt láttam az álláshirdetésekből, hogy kétéves szakmai tapasztalatot kérnek minden egyes munkahelyen. Mondom, akkor össze kell kap-

4 https://szemelek.net/2020/07/14/_nem_volt_mas_lehetosegem_tanultam

nom magam, szerzek tehát munkatapasztalatot. Utána jelentkeztem a Medcover-be, ott pedig a biztosítónál dolgozom, mint kockázatelbíráló.

A hátrányos megkülönböztetésről elég sok rossz tapasztalatom van, sajnos, de szerintem ebben a körben ezt mindenki elmondhatja magáról. Eleve a bőrszínem. Már amiatt elég jó célpont vagyok. Ez az egész gyerekkoromat elkísérte a középiskolán át. Az egyetemen már annyira nem éreztem, de állásinterjún is beleszaladtam. Például jelentkeztem egy külföldi szülésznő-állásra, ez volt a legutolsó ilyen vállalkozásom egyébként, mert szerintem nagyon mély nyomot hagyott bennem. Az első kérdéseik egyike az volt, hogy miért vagyok ennyire egzotikus, merthogy a származás a cégnek nagyon fontos, és szeretnék tudni, hogy mi a származásom. Hát nem mentem oda dolgozni!

Nagyon rányomta a bélyegét – szerintem sokaknak – az önbecsülésére, önbizalmára az ilyen jellegű tapasztalat, hogy én miért vagyok kevesebb, mint a többiek. Csak felnőttfejjel kezdtem el kezelni, tudatosítani, hogy nem vagyok kevesebb, mint más. Gyerekkoromban nem is tudtam pontosan, miért csúfolnak: miért vagyok én rosszabb, mint bárki más? Igazából felnőttfejjel kezdtem magam összeszedni, azzal, hogy elfogadtam magam. Elfogadtam magam, és ezt látják az emberek. Például, hogy vagyunk egy vegyes baráti társaságban, és engem nagy társaságban megszólaltak... Nem vettem fel, már nem veszem a lelkemre.... Mert már tudom, hogy én ki vagyok, mire vagyok képes, és ez a megjegyzés nem nekem szól, hanem annak az embereknek a frusztrációjából fakad...

Médiában is egyre többet jelenünk meg. Hogy ha interjút kérnek tőlem, akkor mindig el szoktam vállalni, hogy egyre több pozitív példa legyen rólunk. Ezért vállaltam el ezt a megkeresést is... Tehát legyen világos, hogy ez nem egy nagy szám! Az lenne a legjobb, ha nem kellene már ilyeneket bevállalni, mert elfogadott lenne, magától értetődő, hogy igenis lehet bármi egy cigányból. Akár lehet közmunkás, lehet bolti eladó, hentes, de lehet diplomás is – tehát ez ne legyen furcsa. De sajnos még mindig az! Van már változás, én látok egy kicsit. Mindenki mondja, ja, van egy ismerősöm és neki is van diplomája – tehát ezt már a saját életemben is megtapasztalom.

Én soha nem szerettem kilógni. Nem adtam meg nekik azt az örömet, hogy nem tanulok. Vagy, hogy agresszíven viselkedek – mert hogy szokták mondani, a cigányok ilyen nagyszájú kiabálósak.

Valaki azért szakított velem, mert hogy cigány vagyok. Tehát rájött közben, hogy őt mégis zavarja. Ez nekem nagyon rosszul esett, nagyon-nagyon rossz volt. Utána nem is nagyon tudtam elképzelni, hogy összejöjjen valakivel, hogy mindig azon kelljen gondolkodni, arról

beszélgetni, hogy most ez őt zavarja-e, vagy a családját zavarja-e, vagy fel tud-e vállalni, el tud-e vinni engem bemutatni a barátainak ... És én ezzel nem akartam foglalkozni.

Aztán rájöttem, hogy nem velem van a baj, hanem az emberekkel. Ha valakit az zavar, hogy te sárga vagy, vagy barna vagy, vagy fekete vagy, az már nagyon gáz. Odáig el kellene jutni értelmileg, illetve az érzelmi intelligencia szintjén, hogy ilyeneken már nem lehet fenakadni. De szerencsére megtaláltam a párom, házas vagyok, tök jó.

„Az identitásomnak része a kirekesztettség megélése...”

.....

„Engem is mindig megdicsérnek, hogy milyen jól beszélek magyarul. Mert hogy sokan arabnak néznek...”

„AZ EGYETEMEN KÜLFÖLDI CSEREDIÁKNAK NÉZTEK”

.....

Oláh Róbert
oktatási és gazdasági referens sorsfordító története

.....

– Úgy nőttek fel, hogy a szüleim napi kis munkákból tartották el a családot – emlékszik vissza gyermekkorára a jelenleg a Magyarországi Evangélikus Egyház központjában, az MEE Diakóniai osztályának gazdasági-, illetve Nevelési és Oktatási osztályának felzárkózási referenseként dolgozó roma értelmiségi fiatalember. Kisfiúként maga is sokat járt a szüleivel „napszámba”. – Körbenéztem és azt láttam, ez nem egy olyan élet, amit az ember magának kívánna. Gyerekként megfogadtam, hogy inkább tanulok, hogy ne kelljen majd 40-50 évesen is még kint lenni a földeken.

Szülei minden gyermeküket az iskola, a tanulás felé terelgették, éppen azért, hogy egy szakma megszerzésével kitörhessenek a bizonytalan és nehéz alkalmi fizikai munkák korlátai közül. A testvérei közül egyedül Róbert célozta meg az érettségit, de a jó eredmények mellett furcsa tapasztalatokat is gyűjtött. – Idegennek éreztem ezt az egészet magamtól, mert amikor bementem a középiskolába, nem találkoztam cigány gyerekekkel – érzékelteti kakukktójáshoz hasonló helyzetét.

Az egyetemen már nem egy osztályban, hanem a teljes gazdaságtudományi karon egyedül volt cigány. Ekkor játszódtott le az említett helyzet, ami miatt gyakran angolul kezdtek vele társalogni egyetemista társai. – Jött az a döbbenet az arcukon: nem gondolták volna, hogy én cigány gyerekként egyetemen vagyok – idézi fel a valóban megdöbbentő helyzeteket Róbert.

Az ő életében azonban az igazi különlegességet az jelenti, hogy nem csupán képletesen felmászott egy hegyre, minden akadályt leküzdve, hanem miután felért, visszament „lentre” és másoknak is megmutatja, népszerűsíti ezt az ösvényt. Fiatalokat mentorál, cigányokat és nem cigányokat egyaránt.

– Ahogy én megcsináltam, úgy más is meg tudja csinálni – vallja. Már egyetemistaként elkezdett másokat is a tanulás felé terelgetni: előadásokon beszél élettörténetéről, érettségi felkészítőket tart.

Ami a romák hazai megítélését illeti, úgy látja: félelemben élnek az előítéletek miatt az emberek. E témában is megosztott egy megdöbbentő történetet, de ezt már saját szavaival adjuk közre az interjú⁵ alapján.

1 990-ben születtem, akkor volt a rendszerváltás, így arról nincs emlékem, amikor még a szüleimnek munkahelyük volt. Én már úgy nőttem fel, hogy a szüleim napszámából tartották el a családot. Nem volt állandó jövedelem, hanem napi kis munkákból próbálták minket felnevelni. De a szüleim azt megtapasztalták, hogy ha nincs megfelelő iskolai végzettségük, akkor elengedik őket a munkahelyről. Ezért azt mondták nekünk, a gyerekeknek, hogy tanuljunk, és mindenki szerezzen egy szakmát, vagy valamit kezdjen magával, mert anélkül nem tudunk boldogulni az életben. Épp ezért minden testvéremnek van valamilyen szakmája: kőműves, szobafestő, a nővérem fodrász, a húgom is fodrásznak tanult, szóval mindenki szerzett valami végzettséget. Én viszont, mikor végeztem az általános iskolában, azon gondolkodtam, hogy valami többre vágyom, mint egy egyszerű szakmára.

Gyerekkoromban sokat jártam a szüleimmel napszámba. Nekem tetszett – harmadikos-negyedikes voltam, mikor először elmentem velük –, hogy segíték nekik, hogy gyűjtögetem a kis pénzemet, veszek magamnak cipőt, nadrágot, mindent, ami kell a suliba. Csak azért, mert próbáltam nekik segíteni – ne nekik kelljen erre költeni. Valahogy láttam, hogy nekik ez megterhelő, nagyon nagy erőfeszítés, hogy megadjanak nekem is, meg a testvéremnek is mindent.

A tűző napon dolgozva – hol meggyet szedtünk, hol mást – körbe néztem, és gyerekként azt gondoltam, ez nem olyan élet, amit az ember sokáig bír. Azt láttam, hogy mindenütt ci-

5 https://szemelek.net/2020/07/21/sorsfordito_robort

gány emberek hajlonganak, küszködnek, melegük van, fáradtak, de muszáj dolgozni, mert legalább aznap tudnak valamit enni. S nálunk is ez volt, keveset tudtunk félretenni, de tudtunk valamit enni, és másnap megint mentünk valamit dolgozni. Én már akkor megfogadtam, hogy inkább tanulok, hogy ne kelljen majd 40-50 évesen is kint lenni a földeken...

A rokonságban nem volt senki, akinek lett volna akár érettségije is. Nekem is új volt, de azt gondoltam, hogy ebből majd kisülhet valami jó. Amikor elkezdődött a középiskola, az első tapasztalásom, az első élményem nem volt jó. Idegennek éreztem magamtól ezt az egészet, mert amikor bementem a középiskolába, nem talákoztam cigány gyerekekkel. Körbe néztem, és egyszerűen frusztrált a helyzet, hogy ez nem az a környezet, amiben én eddig voltam. Általános iskolában sokan voltunk unokatestvérek, ismertük egymást, fel se merült egyébként, hogy valaki cigány vagy nem cigány. A középiskolában nem mondták ki, de érezhető volt, hogy furcsán néztek rám, vajon én hogyan kerültem oda, és a tanárim is furcsállották, mert ők se talákoztak még ilyennel.

Az első, akinél ezt észrevettem, a történelemtanárom volt. Nem találtam a helyem a tanteremben, azt gondoltam, majd a hátsó padsorban elleszek, elbújok, és akkor nem fog senki észrevenni. Valahogy nem éreztem magam odavalónak. Jött a történelemtanár, senki mást nem szólított meg, de engem rögtön, hogy mutakozzák be: honnan jöttem, szüleim mit csinálnak, testvéreim vannak-e, hányan vannak? Válaszolgattam, de nem tudtam hova tenni, mit akar tőlem. Bólogatott, aztán megtartotta az órát. A következő órán pedig kihívott felelni. Szerettem a történelmet, szépen elmondtam, ő pedig megkérdezte, hányast adnék magamnak. Már ha én voltam az első felelő, gondoltam, kaphatnék ötöst. Neem, mondta, ez négyes. Végül is örültem neki, gondoltam, milyen jó lesz, mindig akartam, hogy otthon büszkéek legyenek rám, mondom majd Anyunak, hogy kaptam egy négyest. Aztán azon gondolkodtam, miért nem kaphattam ötöst? Hisz végül is mindent elmondtam. Inentől kezdve elindult köztünk egy párharc. Minden órán feleltetett. Ha behozta a naplót, azt mondta, ahol kinyílik... de addig lapozta, amíg a nevemhez nem ért... Vagy nem volt nála napló, de akkor is nálam nyílt ki. Vagy volt, hogy egyszer-kétszer elkéstem, mert akkor már barátnőztem, tudtam, hogy felelni fogok, le se ültem a helyemre, hanem megálltam a tanári asztal mellett... De sose adott ötöst, mindig hármast-négyest. Ezt tényleg nem tudtam hová tenni. S aztán volt egy nagy témazáró, amire nagyon készültem, mert meg akartam neki mutatni, hogy tudom az anyagot ötösre is. Nálunk mindig nagy hangzavar volt, nagy volt a család, asztal meg csak a konyhában volt, és már éjfél elmúlt, égett a villany, kijött apám, hogy mit csinálsz, fiam! Mondtam neki, hogy van ez a törítanár, meg akarom tanulni jól az anyagot, hogy jobb jegyet szerezzek, mert tudom én jobbra is... És akkor apám azt mondta,

hogy tanulj meg mindent, és akkor nem tud beléd kötni. Ezt csináltam, mindent megtanultam, a kisbetűs részeket is, a témazáróba pedig ezeket is beleírtam. Egyedül az enyém lett akkor ötös, és a tanár kihívott: Ez az a szint, amit magától várok – magázott! – Magának az egyetemen van a helye. – Akkor, tőle hallottam először, hogy egyetemre kerülhetek. Jól is esett, de ahogy előtte az érettségiről nem tudtam, úgy az egyetemről se, hogy akkor az mi. Bólogattam, hogy persze, jó...

Az után éreztem magam egyetemistának, miután a szakkollégium tagja lettem. Nem kellett annyit dolgoznom, mert kaptam ösztöndíjat és így be tudtam ülni az órákra. Az elején azt is néztem kellett, hogy melyik órára kötelező beülni, arra bemegyek, de ha nem muszáj, akkor inkább dolgozni kell, hogy keressek egy kis pénzt.

Nekem az megdöbbenő volt, hogy a közgazdaságtudományi karon egyedül vagyok cigány gyerek. Nem az volt, mint a középiskolában, hogy harmincból egy, mert kétszázan voltunk a karon! A tanárok, diákok azt hitték, hogy külföldi cserediák vagyok, az első párbeszédeim legtöbbször angolul történtek. Mert én se tudtam, hogy ők kik, csak később jöttem rá, hogy lehetne magyarul... aztán jól meglepődtek. Az a döbbenet az arcukon: hogy akkor mit keresek én itt!? Nem gondolták volna, hogy én cigány gyerekként egyetemen vagyok! Tényleg, ahogy körbe néztem egy előadó teremben, nem volt senki. A közgáz nem volt akkoriban felkapott, legtöbben szociális munkás-, tanító-szakot választottak, ha mégis eljutottak odáig. Engem ez zavart: miért nem vagyunk többen? Ahogy én megcsinálom, ugyanúgy más is meg tudja csinálni. Már az egyetemi éveim alatt elkezdtem egy-két fiataalt felkészíteni az érettségire, többen be is jutottak egyetemre.

Kicsit professzionálisabban szakkollégiumi munkatársként tudtam ezt csinálni, jártam a Nyíregyháza környéki iskolákat. Első körben csak egy pár előadást tartottam, beszéltem magamról a srácoknak, de később ez kinőtte magát, és átcsapott oda, hogy érettségi felkészítőt tartottam, mindenféle plusz dolgot megadtam nekik, ami szükséges volt ahhoz, hogy igazából bele merjenek vágni. De ebben a programban amúgy nem csak cigányok vettek részt, ugyan úgy a hátrányos helyzetű nem cigány gyerekek is. Ők is meghallgattak, őket is egyként kezeltem, mert ez lenne a lényeg. Nem szabad, hogy cigányok, magyarok elkülönülten legyenek, hanem az a lényeg, hogy együtt tudjanak tanulni. Sokan úgy kerültek egyetemre, hogy egy cigány gyerek meg egy magyar gyerek együtt tanultak, bejutottak az egyetemre és most szobatársak, és nagyon jól elvannak. Nincs előítélet egyikben sem. Ez a program erre is jó volt, hogy az előítéleteket rombolja.

Az előítéletek miatt félelemben élnek az emberek, nem mernek párbeszédet kezdeményezni, nem is ismerik egymást, de az előítéletek alapján olyan képet alkotnak egymásról, hogy néha engem is megdöbbsent, miket gondolnak a cigányokról. Az kell, hogy beszélgesünk.

Nekem is rengeteg ismerősöm van, aki az előtt rossz véleménnyel volt a cigányokról, de miután megismerkedtünk, beszélgettünk, fokozatosan változott a véleménye. Nekem az egyetemi legjobb barátom egy olyan rasszista családból került ki, ahol kötelező olvasmány volt a Mein Kampf. El is hozta, meg is mutatta. Az elején nem volt olyan hű de jó viszonyunk, de tanultunk együtt, segítettünk egymásnak a matekban – ő gazdasági informatikus szakon volt –, a közös tárgyakban, aztán rájött, hogy az előítéletek, és amit ő otthon hallott a szüleitől, azok nem állják meg a helyüket.

*„Nem úgy kelek fel minden reggel, hogy Úr Isten,
én cigány vagyok, hanem hogy ember vagyok...
Ugyanúgy libabőrözök a magyar himnusra,
mint a cigány himnusra ...”*

„NEM SÖPÖRHETEM A SZŐNYEG ALÁ, HOGY CIGÁNY VAGYOK”

Horváth Klaudia okleveles közgazdász sorsfordító története

A fiatal gazdasági szakember mosolyogva meséli, hogy tanulmányai kezdetén igyekezett elkerülni a pénzügyek világát, mivel meggyűlt a baja a matematikával. E témáról is sokat beszélgetett édesapjával, akit úgy emleget, mint motiváló, tanulásra sarkalló példaképet. Ezért is különösen fájdalmas, hogy még általános iskolás volt, amikor örökre el kellett búcsúzniuk egymástól.

Testvére értelmi fogyatékossgal született, édesanyja pedig alacsony iskolai végzettsége okán jól ismeri a munkanélküliség helyzetét. Klaudia emiatt felelősséget is érez, hogy mindazzal, amit ő képes elérni, támogassa a szeretteit.

Mindezen fájdalmas részletek a vele találkozóknak számára aligha derülnek ki – életvidám, kedves személyisége egyértelműen derűt sugároz. Ebben jelentős szerepe lehet annak a roma szakkollégiumnak is, amely segítette neki a helyére rakni, elfogadni és értékelni, hogy ő egy társadalmi kisebbség része, amely ténnyel diákként tudatosan nem akart foglalkozni. Ma már egy bank munkatársaként elkötelezetten szol-

gálja a cigány és nem cigány emberek közötti távolság csökkentését – a közvetlen, helyi példamutatásban hisz.

Jöhet-e valami jó a „sötét” Borsodból? Ezzel a kérdéssel számtalan alkalommal szembesült, s bár elszomorítja az ilyen ítélezés – amelyre szerinte alaposan ráerősít a média tevékenysége is –, egész életével igyekszik rációlni a szűkebb pátriáját és származását illető sztereotípiákra.

Minderről így osztja meg gondolatait⁶:

.....

Édesapám volt, aki mindig azt mondta, hogy magamnak tanulok. Tanuljak. És mindig is hagytak tanulni. Édesanyám és édesapám is mindig azon volt, hogy nekem melegen a nyugodt terem, tanuljak, nem fogtak munkába... Az volt az első, hogy csináljam meg a leckét, utána mehetek segíteni nekik, vagy esetleg játszani. Pont azon a héten halt meg édesapám, amikor nyolcadik osztályból ballagtam.

Anyának nincs magas iskolai végzettsége, így sokáig munkanélküli volt, és amióta van munkája, így sem keres olyan jól. A testvérem értelmi fogyatékos, így eleve nehezebb neki az életben boldogulni. Úgyhogy mindig is éreztem és érzek máig is egy nagyobb felelősséget értük.

Számomra nem volt kérdés, hogy akkor egyetemre megyek majd, már nagyon korán tudtam, hogy biztosan egyetemre fogok járni. A korábbi pályaválasztásom alkalmával végül mégis szakközépiskolába mentem, és nem gimnáziumba. Ezt azért mondom, mert jelentkeztem gimnáziumba is – én is, meg édesapám is azt szerette volna. Már csak azért is, mert a középiskola, ahová jelentkeztem, az egy közgazdasági szakközépiskola volt, és azt tudni kell, hogy általános iskolában nekem voltak problémáim a matematikával. Apa azt mondta a közgazdasági szakközépiskolával kapcsolatban, hogy az nekem nehéz lesz, mert hogy a matek ott mennyire kell, és nekem az gyengén megy...

Többször volt olyan incidens általános és középiskolában, amikor azt mondták nekem, hogy cigány vagyok, és ezt olyan nagyon lekezelően mondták, hogy úgy éreztem, akkor nekem esetleg szégyellnem kellene magam... vagy lenéznek... És lehet, emiatt éreztem azt, hogy ezzel nem kell inkább foglalkoznom különösebben, és nem is akarok foglalkozni vele. Viszont a szakkollégium rádöbbsentett, hogy ezzel igenis foglalkozni kell, és nagyon jó megismerni a cigány kultúrát, mert azért illik tudnom, ismernem és elfogadnom ezt az egészet önmagamban. Nem szabad a szőnyeg alá söpörnem.

6 https://szemelek.net/2020/07/28/sorsfordito_klaudia

Annak érdekében próbálok most tenni, hogy a többségi társadalmat érzékenyítsem. Helyi szinten próbálok tenni. Például a munkahelyemen. Volt rá lehetőség, hogy egy dolgozói kezdeményezéshez csatlakozhassak, aminek keretében előadókat lehet hívni a munkahelyre, kisebb rendezvényeket szervezni. Felvettem a kollégáknak, hogy esetleg hívjuk el a Romani Design-t. Nagyon pozitív csalódás ért, mert egy kicsit félve mondtam, vajon mit fognak szólni a kollégánők, hogy nekem ilyen ötletem van, de nagyon pozitívan álltak hozzá. Sőt, örömmel láttam, hogy egy páran ismerik is a Romani Desing-t, és tényleg, milyen jó ötlet! Nekem ez nagyon fontos volt, és szerintem már ezzel is tettem annak érdekében, hogy érzékenyítsem a többségi társadalmat.

Amikor új emberekkel ismerkedek és azt mondom, hogy Miskolcra származom, rögtön nagyon mehökkent válaszokat, reagálásokat kapok. Nagyon negatív színben látják Miskolcot. Emiatt úgy érzem, mintha engem is lenéznének, meg a várost is. Én úgy látom, hogy a média azon van, hogy negatívan láttassa Borsod megyét, Miskolcot. És szerintem a cigánysággal is így van. Sajnos.

„UGYANÚGY LIBABŐRÖZŐK A MAGYAR HIMNUSZRA, MINT A CIGÁNY HIMNUSZRA”

Lázár Leila nemzetközi kapcsolatok szakértő sorsfordító története

Leila jelenleg a Belügyminisztériumban dolgozik. Édesanyja közmunkásként keresett egész havi bére segítette a munkaerő világában való elindulását, ma már ő támogatja a rokonait. Egy másfél szobás házban nőtt fel, amelyben nem volt fürdőszoba és víz bevezetve, ez inspirálta a kitörésre és egyben alázatosságra is nevelte. A Nemzeti Közsolgáloi Egyetemen most szerzi meg második diplomáját.

Különleges gyermekkorra volt, ugyanis 14 éves koráig nem igazán találkozott közvetlenül a roma kultúrával – addig rockzenét hallgatott, nem roma barátai voltak. Ezt követően viszont szinte állandó küzdelmet jelentett számára, hogy megértse és elfogadja, ki is ő a társadalom tagjaként.

– Sokat kellett dolgoznom azon, hogy az identitásomat helyre tegyem. Nem úgy kelek fel minden nap, hogy Úr Isten, én cigány vagyok, hanem hogy ember vagyok, és ez az első. Ugyanúgy libabőrözök a magyar himnuszra, mint a cigány himnuszra – mutat rá Leila. Bár napi szinten tapasztalja még mostanában is, hogy nem ülnek le mellé a buszon, de igyekeznek ezt nem magára venni.

Nemzetközi kapcsolatok szakon szerzett felsőfokú végzettséget, ám szerényen tekint élete eme fontos állomására. – Mit jelent nekem a boldogság? Nem a diploma. Az egy eszköz ahhoz, hogy megteremtsem azokat a feltételeket, amelyek boldoggá tesznek. Megkaptam a legszélsőségesebb jelzőket – nem viszem semmire, mert én cigány vagyok –, de ezek tettek erőssé – mondja.

Édesapja pár éve elhunyt. Ennek ismeretében különösen megrázó az a gondolata, ami az idős, hajléktalan kolduló emberek és az ő gyermekeik kapcsolatának dilemmáját feszegeti.

Minderről bővebben Lázár Leila mesélt az interjúbán⁷.

Én 14 évesen találkoztam először így face to face a roma kultúrával. Akkor ment el nagyapám, őt a cigány szokások szerint temették el. És akkor láttam, hogy mi is ez valójában. Én addig nem roma közegben, nem roma barátokkal, hanem rockzenével, AC/DC-vel, Metallicával nevelkedtem. Anyukám tradicionális családból származik, ő még karavánozott, úgymond. Ő lovári-oláh cigány, apukám romungró. És nem úgy neveltek! Persze, tudtam táncolni, ismertem a szokásokat azért, de így face to face nem találkoztam vele, csak 14 évesen.

Anyukám soha nem ezt a tradicionális roma életet szánta nekem. Persze, volt kérőm, de úgy alakult az élet, hogy nem. És lehet, hogy jobb is így.

Apukám két éve meghalt és nagyon remélem, hogy ő is büszke rám. Anyukám mindig mondja, mindig jelzi, hogy olyan erős vagyok, és olyan büszke rám, és hogy annyira örül neki, hogy önerőből elértem ennyi mindent! Én még csak most tanulom meg ezt értékelni, mert eddig mindig a küzdéssel voltam elfoglalva. Mindig az volt bennem, hogy csinálni, és hogy ezt kell csinálni, és még. Mindig kitűztem magam elé egy célt és mindig mentem, hogy elérjem.

Soha nem felejttem el, mikor feljöttem már sokadjára Budapestre... Amikor megkaptam ezt a munkát, anyukám közmunkás béréből jöttem fel – tehát 52 ezer forintból kezdtem el

7 https://szemelek.net/2020/08/04/sorsfordito_leila

az életemet, és most már hál' Istennek megtudom tenni, hogy én segítek nekik. Azt gondolom, hogy ennél több már nem kell.

Az utóbbi időben átértékeltem azt, hogy mit jelent nekem a boldogság. Rájöttem, hogy igazából nem az, hogy van diplomám, mert a diploma egy eszköz ahhoz, hogy meg tudjam teremteni azokat a lehetőségeket, amelyek tényleg boldoggá tesznek. Nem azt mondom, hogy rossz dolog, mert nagyon sokat kellett dolgozni érte, meg küzdeni érte, főleg úgy, hogy folyamatosan azt hallottam, hogy neked úgy se lesz diplomád... Hogy majd biztos férjhez megyek és majd szülök gyerekeket.... és nem viszem semmire, mert hogy én cigány vagyok. Azt hiszem, megkaptam a legszélsőségesebb jelzőket, de ezek tettek erőssé, és ezek adtak ahhoz akaratot, hogy tudjam csinálni és hogy igen, én akkor is ezt akarom, és nekem mennem kell, mert ez az utam.

Nagyon sokat kellett dolgoznom ahhoz, hogy az identitásomat helyre tegyem. Nem úgy kelek fel minden nap, hogy Úr Isten, én cigány vagyok! Hanem, hogy ember vagyok. Ez az első. És ugyanúgy libabőrözök a magyar himnuszra, mint a cigány himnuszra, és nem tudok különbséget tenni magyar és cigány között. Én már megtanultam azt, hogy az embert nézzem.

Nap mint nap még mindig tapasztalom, hogy mondjuk nem ülnek le mellém a metrón vagy a buszon, de már megpróbálom úgy kezelni, hogy nem veszem észre, vagy inkább nem veszem magamra.

Azt gondolom, hogy a mai társadalom még nagyon nem nyitott a fejlődésre. Egyrészt azért, mert láttuk, hogy a roma gyilkosságok nem verték ki a biztosítékot a társadalomban! Másrészt, ha végig nézünk az utcán, nem lehet nem észrevenni, hogy öregek vannak kint az utcán, és koldulnak – pénzt. Azt gondolom, hogy ha ez nem üti meg a társadalom ingerküszöbét, hogy egy idős arra kényszerül, hogy az utcán kolduljon, akkor nagyon nem vagyunk ott, hogy a romákat elfogadják. Tudom, ez most nagyon erős párhuzam. De, amikor meglátok egy ilyen öreget az utcán, arra gondolok – biztos vagyok benne –, hogy felnevelt egy-két gyereket. És vajon az ő gyerekei hol lehetnek?

„A SZAKMAISÁG A MÉRTÉK...”

Uhrin Klára zenetanár, zenész sorsfordító története⁸.

– Kérem mutassa be azt a családi környezetet, ahol felnőtt!

– Békés megyében, Gyomaendrődön születtem és nevelkedtem. Vegyes családból származom: édesapám magyar, édesanyám roma származású. Ez a kettősség a mai napig végigkísér, és amennyire meghatározó, ugyanannyira természetes is az életemben. Sosem éreztem különbséget. Ugyanúgy éltünk, mint bármelyik magyar család a városban. A szüleim dolgoztak, mi a testvéreimmel tanultunk. Ugyanez volt jellemző a környezetemben élő más cigány vagy vegyes családokra is. Gyomán nem éltek nagyobb, összetartó, sem hagyományőrző közösségekben a romák. Anyukám részéről tágabb és talán összetartóbb, közvetlenebb volt a család. Volt sok rokon, unokatestvér, gyerekkorunkban sokat voltunk együtt. Apáméknál ez nem volt jellemző, itt nem volt olyan erős kötődés a család más tagjaival. Egyetlen különbséget tapasztaltam csak: az egyik helyen közvetlenebbek, nyitottabbak, egyszerűbbek voltak az emberek, oldottabb volt a légkör, a család másik részében pedig visszafogottabb, szigorúbb, sokkal kimértebb volt mindenki. Nem volt annyi érintés, sem hangos szó. Itt „illett” viselkedni.

- Most mivel foglalkozik?

- Jelenleg egy művészeti iskolában dolgozom, népzénet, népi hangszereket (citera, furulya) és szolfézst tanítok, mellette pedig a Sugalló moldvai zenekarban játszom furulyás-ként. Gimnáziumi tanulmányaim után a Nyíregyházi Főiskola ének-zene-népzene tagozatán tanultam, az első diplomámat itt szereztem. Már a tanulmányaim közben elkezdtem tanítani több kisebb, környékbeli településen, hamar teljes állásban is elhelyezkedtem. A diploma megszerzése után Nyíregyházán telepedtem le, férjhez mentem – hét év tanítás után jöttem el az iskolából, két gyermekemmel öt évet voltam otthon. Nem sikerült újra elhelyezkednem, így jött a továbbtanulás ötlete. Ezúttal kicsit messzebb volt az iskola: felvételt nyertem Budapestre, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem népi fúvós mesterszakára, amit egyéni tanrenddel, nappali tagozaton végeztem el – ekkor kerültem be a Nyíregyházi Evangélikus Roma Szakkollégiumba is. Később újra tanítani kezdtem, jelenleg is zenetanár-ként dolgozom.

- Milyen többletet adott a szakkollégium?

- A szakkollégium ötlete hirtelen jött, amikor kiderült, hogy csak nappali képzésben tudok tanulni az egyetemen és csupán óraadói munkám van mellette. A Roma Szakkollégiumi Hálózat ekkor még nagyon új volt, az előző évben alakultak az első kollégiumok. Nagyon örültem a lehetőségnek, az ott töltött évekért a mai napig hálás vagyok. Mivel a munkám egy részét már akkor is hátrányos helyzetű településeken kis iskoláiban végeztem, különösen jól jött az ottani szakmai háttér, a sokféle szakirányú, módszertani-pedagógiai képzés. Nagyon sokat jelentett számomra az a lelki háttér is, amit ebben a közösségben megtapasztalhattam. Gyerekkorom óta van egy hitbeli elköteleződés, és itt úgy éreztem, újra közelebb kerültem az Úrhoz. Tudtam, hogy nem véletlenül kerültem ide, ezért megpróbáltam hasznosan, aktívan eltölteni ezt a néhány évet. Jó emberekkel találkoztam, nagyon jó viszonyban voltam a csoporttársaimmal és az oktatókkal, mentorokkal is. Egy dolgot nagyon sajnáltam: azt, hogy a korábbi tanulmányaim során nem volt ilyen lehetőségem! Fiatalabb korban nagyon nagy szükségem lett volna rá.

- Találkozott-e eddigi életútja során személyesen a származásával kapcsolatos kritikával, előítéllettel?

- Sajnos az előítéletességet én is megtapasztaltam elég korán, annak ellenére, hogy minket gyerekkorunkban nem ért ezzel kapcsolatosan nagyobb trauma és nem is éreztem magam másnak, mint a többiek. Mégis, volt a naplóban a nevem mellett egy C betű. Érdekes

emlék maradt. Pontosan tudtam már akkor, 7 évesen is, hogy mit jelent, de meglepő módon nem bántott. Inkább csak elgondolkodtatott... hogy miért? Azután sem bántak velem másként, mint a többiekkel, semmi nem változott. Csak egyszerűen ott volt és kész. Én sem viselkedtem másként ettől, és főleg azt nem éreztem, hogy bármivel is rosszabb lennék, mint a többiek. Mindenesetre a mindenkori identitásomnak szerves része lett. A későbbiek során sokkal inkább előnyömbre vált az, hogy ezzel a származással is lehet gimnáziumban, sőt, felsőoktatásban tanulni. És pedagógusként vissza is lehet menni roma gyerekek közé.

- A médiában legtöbbször negatív esetekben találkozunk romákkal, ritkábban kivételes tehetségek kerülnek reflektorfénybe. A két szélső helyzet között bizonyosan sokkal színesebb, gazdagabb a magyarországi romák világa. Hogyan tudná röviden bemutatni a roma társadalmat napjainkban – helyes-e egyáltalán ilyen társadalmi megkülönböztetéssel élni?

- Úgy vélem, hogy semmifajta előítélettel, sem társadalmi megkülönböztetéssel nem helyes élni. A legnagyobb probléma szerintem, hogy a mélyszegénységet mint társadalmi jelenséget teljes mértékben azonosítják a cigánysággal. Ez már rögtön két előítélet is: lenézek valakit azért, mert szegény, de lenézem a származása miatt is. Sok esetben hiányzik a jó szándék és az empátia az emberekből. Véleményem szerint a média csak ront ezen a helyzeten. Épp azzal, hogy csak a szélsőségeket emeli ki. Önmagában, ami átlagos, jó, az nem számít hírértékűnek. Pedig a romák közt is vannak ugyanolyan átlagemberek, mint a magyarok közt – akik tanulnak, dolgoznak, élnek a mindennapjaikat. És igen, bármilyen szerepet és feladatkört is betölthetnek a hétköznapiakban, hiszen nincs ez „színre” leosztva. Ezért kell tanulni. Hogy minél több helyen jelen legyünk. És akkor talán természetesebb lesz az emberek számára a jelenlétünk.

- Változott-e az elmúlt évtizedekben Ön szerint a romákkal szembeni társadalmi hozzáállás?

- Szerintem rosszabb lett. Lehet, hogy azért érzem csak így, mert a gyerekkori élményeimhez tudok viszonyítani, akkor pedig más környezetben éltem. Békés megyében nem volt különösebben nagy ellentét a cigányok és a magyarok közt, nem is volt meghatározó számú roma lakosság. Ilyen szempontból a jelenlegi környezetem – Szabolcs és Borsod megye – lényegesen más. Először itt tapasztaltam meg ezt a hatalmas és egyre növekvő szakadékot a társadalmi rétegek között. Azt látom, hogy a helyzet csak fokozódik. Vannak egyre gazdagabbak és egyre szegényebbek, és kezd eltűnni, elfogyni az átlag középosztály. A romáknak így egyre nehezebb tartani a szintet, nem lesz hová fölkapaszkodni. 2020-ban

sincs másképp a megkülönböztetés. Van, volt és lesz is. Sajnos, míg ember az ember... Sok-sok pozitív példa kell, de bármennyi is kevés ahhoz, hogy gyökereiben megváltoztassa az emberek egymáshoz való viszonyulását.

- A munka világában érik-e előnyök vagy hátrányok hazánkban jelenleg a romákat?

- Hátrányok sokkal inkább. Időnként előnyök is, például akkor, amikor pályázati pénzforrást lehet szerezni bizonyos feladatok ellátására, amit kifejezetten romák foglalkoztatására írnak ki. Akkor „muszáj odarakni” valakit. Bocsánat, de sokan visszaélnek ezzel! Tisztelet a kivételnek! Mert persze vannak, akik tényleg segíteni akarnak.

- Mit tanácsolna azoknak, akikben különböző benyomások hatására negatív kép él a romákkal kapcsolatban?

- Attól függ, hogy az illetőt zavarja-e ez, és van-e benne hajlandóság arra, hogy legyőzze ezeket a rossz tapasztalatokat. Ellenkező esetben fölösleges gyözködni bárkit. Persze létezik „érzékenyítés” a témával kapcsolatban, tanultam is ilyesmit, és van, ahol beválik. Például gyerekek között. Minél idősebb az ember, annál nehezebb.

- Mit üzenne azon roma társainak, akik szívesen választanának értelmiségi pályát?

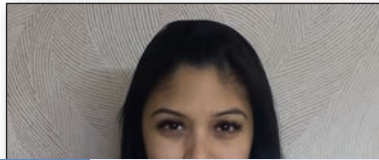
- Azt, hogy egyetlen kiút a tanulás, a kitartás, a szorgalom. Hogy legyenek bátrak a céljaik is, és legyenek kitartóak ezek megvalósításában! Ne hagyják magukat lebeszélni és ne legyenek kishitűek! Az ember könnyen azonosul azzal a szereppel, amit a környezete kiszab számára (legyen az akár jó, akár rossz). Senkit ne ez határozzon meg! Ez mindenképpen tévút. Tanuljanak, hogy minél több feladatkört elláthassanak! Csak ez lehet példaértékű.

- Milyen fejlődési lehetőséget, konkrét lépéseket lát reálisnak a romák és nem romák közötti párbeszéd terén?

- Minél több közös projektben kell részt venni – közös célokat kitűzni és azokért együtt dolgozni, a sikerekben osztozni. Mellesleg azon a szinten, ahol a szakmaiság a mérték, ott a résztvevők etnikai hovatartozása már nem mérvadó. Minden területen jónak gondolom a személyes mentorálást, szükséges helyzetekben a mediációt is.

„A TUDÁST SENKI NEM VEHETI EL TÓLÜNK”

Laboda Lilla romológus, szociális munkás sorsfordító története⁹

– **Milyen családi körülm**
– Szerencsésnek gondolom
leim mindent biztosítottak, h
oláh cigány, édesapám nem c
az úttörő, aki személyes péld
anyámat a cigány hagyomány
papóm azt mondta neki, eldö
választotta, azóta négy diplom
kérdés, hogy gimnáziumba, r
csi Tudományegyetem romol

„Egyre inkább feltűnnek és zavarnak a kis, hétköznapi rasszizmusok. A legérdekesebb ezekben, hogy nagyon sok esetben nem is rosszindulatban gyökereznek, hanem csak egy egységes társadalmi konszenzust képeznek le, amit a személyes érintkezések hiányában semmi nem cáfol...”

„Az emberi értékek nem a bőrszíntől függenek. Soha ne a származás legyen az elsődleges kérdés, vagy az elsődleges tényező egy ember megítélésében...”

imat folytatva mesterképzésre jelentkeztem. A romológiával jó párosításnak gondoltam a szociális munkát, melyeket ötvözve kamatoztatni tudok munkám során. Mindig is a hátrányos helyzetű embereket szerettem volna segíteni, talán azért, mert ebbe nőtem bele. Édesanyám a Khetanipe a Romák Összefogásáért Egyesület elnöke már 20 éve, így rengeteg időt töltöttem a civil szervezetben, az egyetemi éveim alatt pedig elkezdtem főállásúként dolgozni az egyesületben. Fő tevékenységünk az oktatás, nevelés, emellett számos programot valósítunk meg a városban. Pécsen két romák lakta szegregátumban működtetünk közösségi házat. Kezdetben István-aknán dolgoztam, ahol korai fejlesztést valósítottunk meg, jelenleg pedig Hősök terén a tanoda programért vagyok felelős.

– Miért jelentkezett roma szakkollégiumba?

– Amikor beadtam egyetemi jelentkezésemet automatikus volt, hogy a Wlislocki Henrik Szakkollégiumba is jelentkezem. Nővérem ekkor már tagja volt a közösségnek, ezáltal némileg belelátam a szakkollégium működésébe és programjaiba. Amikor bekerültem az egyetemre, a legfőbb elvárásom a szakkollégiumtól az volt, hogy segítse a tanulmányaimat és biztosítsa azt az anyagi hátteret, amire szükségem van ahhoz, hogy eljussak a diploma megszerzéséig. Visszagondolva úgy látom, ennél sokkal többet adott! Kaptam egy olyan közösséget, melyet szinte családomnak nevezhetek. Az itt szerzett barátokra a mai napig bármikor számíthatok. Mindemellett a szakkollégium segítségével sikerült bekerülnöm a tudományos kutatások világába is. Számos kutatásban vettem részt, konferencián adtam elő és publikálhattam. A szakkollégiumi jelentkezés életem egyik legjobb döntése volt.

– Ért-e Önt a származása miatt diszkrimináció?

– Igen, számos ilyen példám van. Van olyan üzlet, amit direkt elkerülök, mert a biztonsági őr követése már frusztráló, volt alkalom arra is, hogy testvérem és az én táskámat is ok nélkül kipakoltatta egy őr egy ruhaüzlet kijáratánál. De mégis azt tapasztalom, hogy engem nőként kevesebb diszkrimináció ér, mint a roma származású férfiakat. Párom szintén roma származású és ott tartunk, hogy huszonévesen nem tudunk elmenni egy szórakozóhelyre, mert nem engedik be szinte sehova. Elkeserítőnek tartom, főként azt, hogy az örök és a rendezők nyíltan felvállalják az indokukat, ami az, hogy roma származásúak vagyunk.

– Vajon hogyan lehetne csökkenteni a romák és nem romák közötti, az imént is említett feszültséget?

– Azt gondolom, hogy egyetlen társadalom van, azon belül vannak nemzetiségek, köztük a romák is. A pozitív példa még mindig kevés – ennél jóval több az értelmiségi roma ma Ma-

gyarországon. Ezt bizonyítja a Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat is, melynek jelenleg 11 roma szakkollégium a tagja. Ebből adódóan úgy gondolom, hogy nem „fehér holló” a tanult roma ember. Számos tanár, ifjúságsegítő, szociális munkás, mérnök, gyógyszerész, ápoló és sorolhatnám, milyen szakmákkal kerültek ki a szakkollégiumból hallgató társaim. Fontos lépés lenne, ha a médiában a romákat nem csupán, mint roma embert szólaltatnák meg, hanem egész Magyarországot érintő kérdésekben is, hozzáértő szakemberként. Ezzel példát tudnánk mutatni a nem romáknak és saját közösségünk fiataljaink is.

– Változott-e Ön szerint az elmúlt időszakban a romákkal szembeni osztálytársadalmi hozzáállás?

– A rendszerváltás követően erőteljesen megnövekedett az előítélet a magyarországi romákkal szemben. Személyes tapasztalataim alapján is állíthatom, mivel roma származásom miatt jómagam is tapasztalom mindennapi életemben a negatív diszkriminációt. A romák gyakran vannak beállítva bűnbakként, ha a társadalom nehezebb időszakon megy keresztül. A gazdasági válságok a szegényebb roma közösségeket is erősen sújtották, így a folyamatos elszegényedés is jelen van. Gyakran fordul elő, hogy a szegénységet összekapcsolják a romákkal, és ezzel erősítik a már létező előítéleteket.

– A munka világában érik-e előnyök vagy hátrányok hazánkban jelenleg a romákat?

– A Khetanipe Egyesületben munkaerő-piaci koordinátor is dolgozik, így a hétköznapi életben szintén látjuk a romákat érő hátrányokat. A koordinátor feladata, hogy segítse a hátrányos helyzetűeket képzésbe bevonni és elhelyezni őket az elsődleges munkaerő-piacon. Itt tapasztalom, hogy a munkáltatók részéről számos diszkrimináció van a romákkal kapcsolatban. Sokszor már a vezetéknev hallatán kijelentik, hogy a hirdetett álláslehetőséget betöltötték. A diplomás fiataloknál is megfigyelhető ez a jelenség. Itt sok fiatal számol be arról, hogy úgy érzik, a munkaerő-piacon kétszer annyit kell teljesíteniük, mint nem roma társaiknak, hogy ugyanazt az elismerést megkapják, mint a nem romák.

– Ha valaki szeretne kiigazítani a romákkal kapcsolatban benne élő negatív képet, mit tehetne?

– Amennyiben ezeknek a hatásoknak az ellenére is nyitna a romák felé, akkor azt tanácsolom, vegyen fel személyes kapcsolatot egy romákkal foglalkozó civil szervezettel. A személyes kapcsolatfelvétel által valószínűleg pozitív irányba fog változni a véleménye.

Sokszor az emberekben azért alakul ki negatív kép, mert a médiából tájékozódnak, nincs lehetőségük közösségi élményre roma emberekkel.

- Mit üzenne azon roma társainak, akik szívesen választanának értelmiségi pályát?

- Azt üzenném, hogy nagyon is érdemes tanulni, mert hosszú távon a befektetett energia megtérül. Mi, romák nem csak fizikai munkára vagyunk alkalmasak, hanem szellemi munkát is tudunk végezni, amelyben kiteljesedhetünk nemcsak anyagilag, de emberileg is. A társadalom megbecsült tagjai lehetünk, mert annál nincs boldogabb ember, aki azt csinálja, amit szeret. A tudás minket épít és azt soha senki nem veheti el tőlünk.

- Hogyan lehetne elősegíteni, hogy a romák és nem romák valóban egyazon társadalom tagjainak érezhessék magukat?

- Megszüntetném a szegregált oktatást, hogy a közoktatásban romák és nem romák egyaránt vegyenek részt már óvodás korban. Kulcspont lehet a közös programokon való részvétel roma és nem roma programokon egyaránt. Nyitni kell a romáknak is: az általunk szervezett kulturális programokat nyitottá és vonzóvá kell tenni a nem roma embereknek is. Bár közhelynek számít, de gyakran többet tudunk egy afrikai törzsről, mint a magyarországi cigányságról, így fontosnak tartom, hogy az oktatásban is aktívan jelen legyen a romák történelme és kultúrája.

„ISTEN EREJE SEGÍTHET, HOGY MAGUNKBAN IS TUDJUNK HINNI”

.....

Kerezsiné Kovács Erika Rozália **molekuláris biológus sorsfordító története**

.....

Ez az életút is mélyről indult, többféle értelemben: Erika egy 500 fős településről származik, szegény családból, szülei hamar elváltak, édesapja alkoholista lett, féltestvére súlyos vérzékenységben szenved. Minden feltétel adott volt tehát a kilátástalan jövőhöz, de ehhez az életnek – és Erikának – is volt néhány szava.

Szülei válásához a roma édesanya és nem roma édesapa kapcsolatából fakadó, rokonok által is fűtött konfliktusok vezettek. Az édesanyja új párkapcsolatából született két testvér egyikének betegsége azonban nem letörte, inkább megerősítette történetünk főszereplőjét, hogy tanuljon, így segítve a szerettein.

Gimnáziumba, majd egyetemre ment – kutatói életpálya lebegett a szeme előtt, hogy öccse sorsán és a hasonló betegségben szenvedőkön segíteni tudjon. Miközben tanult, el is kellett tartania magát, így előfordult, hogy a fél országot átutazva vállalt alkalmi munkát.

Később köztársasági ösztöndíjasként, majd roma szakkollégistaként már kevésbé voltak anyagi nehézségei, emellett sokat jelent számára, hogy keresztény szellemiségű közösség vette körül egyetemi tanulmányai idején.

– Az Istenbe vetett hit segíthet azoknak, akik nehéz körülmények közül indulnak el az élet útján. Isten ereje segíthet, hogy magunkban is tudjunk hinni, de ez sok önfejlesztést igényel – utal a ma már szakmai referensként dolgozó szakember a hit szerepére saját maga és mások életére vonatkozóan egyaránt.

Merthogy miközben a tudományos életpályája fokozatosan halad előre (jelenleg a PhD-fokozat megszerzésén fáradozik), a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. munkatársaként egyházi támogatásokat gondoz. Isten útjai kifürkészhetetlenek...

– Döbbenet és meglepetés tükröződik az emberek arcán, amikor kiderül, hogy roma származású vagyok – osztja meg tapasztalatát, amely abból fakad, hogy ez valóban nem látszik egyértelműen a vonásain. Emiatt gyakran kerül olyan furcsa helyzetekbe, amikor beszélgetőtársai elkezdik szidni a romákat.

– Néha úgy érzem magam, mint egy Jolly Joker, amikor bedobom, hogy de hát én is roma vagyok, vajon rólam is ezt gondold – veti fel a dilemmát, amelyre megoldási javaslata is van.

A vele készült interjúban így vallott:¹⁰

Egy dél-borsodi kis faluból származom, Mezőkövesd mellől, Egerlövőről. Mintegy 450-500 fő lakhatja most a települést. Édesanyámmal, a nevelőapámmal és a két testvéremmel nőttem föl.

Az édesapám is ugyanebben a faluban lakott, viszont szüleim nagyon korán, ötéves korban elváltak. Ennek valószínűleg az is oka lehetett, hogy édesanyám roma származású, édesapám pedig nem roma származású, és igazából a nagymamám nem is szerette volna, hogy ők összeházasodjanak. Édesapám alkoholista volt és az ő alkoholproblémáinak köszönhetően is megszakadt a házasságuk. Ötéves voltam, mikor az anyukám találkozott a nevelőapukámmal, és az ő házasságukból még két testvérem született, egy lány és egy fiú. A családi életünket tovább tarkítja, vagy nehezíti inkább, hogy az öcsém súlyos vérzékenységgel született, emiatt a betegség miatt szinte az egész gyerekkorát kórházakban töltötte, ami a családunkra mind anyagilag, mind lelkileg nagy megterhelést rótt.

Igazából már nagyon korán eldöntöttem, hogy valamilyen módon majd az öcsém betegségével szeretnék foglalkozni. Azt gondoltam, hogy inkább kutatni szeretném, és nem

¹⁰ https://szemelek.net/2020/08/18/sorsforditok_erika

a gyógyítással foglalkozni, emiatt nem is terveztem, hogy orvosi pályára fogok majd lépni. Úgy ítélt meg, ahhoz, hogy kutatóvá tudjak válni, első körben egy biológia képzést szeretnék elvégezni, s így jelentkeztem az egri Eszterházy Károly Főiskolára biológia alapszakra. De itt már elég sok nehézséggel találkoztam, hisz a középiskolában a lakhatás, az oktatásnak az anyagi része az Arany János Tehetséggondozó Programnak köszönhetően valamennyire finanszírozva volt, viszont a főiskolai tanulmányaimat anyagilag nem tudták támogatni a szüleim, ezért diákmunkát kellett vállalnom. Volt olyan év, amikor ez azzal járt, hogy Egerből Budapestre jártam a Széchenyi fürdőbe hosteskedni hétvégeként.

Köztársasági ösztöndíjas lettem, igazából ez adott még erőt ahhoz, hogy befejezzem magát a képzést is. A Debreceni Egyetemnek láttam a molekuláris biológia mester-képzését, amit az Általános Orvostudományi Kar szervez. Ennek az a különlegessége, hogy a molekuláris biológus végzettséget a biológus mesterképzés szakirányaként is meg lehet szerezni, viszont itt az orvosin önálló szakképesítésként jelenik meg. Mindenképpen ebben a képzésben szerettem volna részt venni. A Romaversitásnál beszélgettünk arról, hogy hová megyek továbbtanulni és már akkor tudtam, hogy felvettek Debrecenbe – ez 2012 volt egyébként –, és előtte való évben indult a Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat első négy intézménye. Akkor, ott jelezték, hogy de hát Debrecenben van egy ilyen, egyébként református roma szakkollégium, felvételizz hozzájuk. Ha jól emlékszem, valahogy pont a jelentkezési határidő lezárulta előtt nyújtottam be a jelentkezésemet és nagyon szimpatikus volt az, hogy – bár egy idegen környezetbe kerülök, mert Debrecenben életemben először a felvételikor jártam –, egy ilyen keresztény közegben mindenképpen otthonosabban fogom érezni magam, mint egy kollégiumi környezetben. Az pedig külön nagy segítséget jelentett és nagy plusz volt, hogy a lakhatással is segítik a hallgatókat, ösztöndíj-juttatással, illetve maga az, hogy bibliaórákat és istentiszteleteket is szerveznek, tehát egy keresztény szellemiségben támogatják a tanulmányainkat.

A férjem Veresegyházról származik, és errefelé terveztük már akkor a jövőnket, egyébként ő is szakkollégista volt.

A Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézetnél, későbbi nevén Herman Ottó Intézetnél dolgoztam. Két programirodán is volt feladatomban, az egyik az IKSZT-programiroda, ami az Integrált Közösségi és Szolgáltató Tér Európai Unió programot koordinálta. Itt igazából a pályázók beszámolóit, programterveit ellenőriztük, de különböző fórumokat és találkozókat is szerveztünk, annak érdekében, hogy a munkatársak vidéken minél sokrétűbben fel tudjanak készülni a helyiek szolgálatára. Az Esélyegyenlőségi Programiroda munkájában is részt vettem, ahol leginkább egyházakkal álltunk kapcsos-

latban: egyházi szervezetekkel, határon túliakkal, hazaiakkal, és természetesen romákhoz szóló programokat is szerveztünk.

Most pedig a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt-nél az egyházi támogatások osztályán dolgozom, itt pedig visszatértem újra az egyházi vonalhoz, egyházi támogatáskezeléssel foglalkozom. A szakkollégium révén úgy gondolom nagy előny, hogy korábban volt már kapcsolatom akár szeretetszolgálatokkal, akár megismerhettem az egyházi protokollt valamilyen szinten a találkozók révén. Ezt pedig itt mind tudom a munkámban hasznosítani.

Rajtam nem látszik, hogy roma vagyok, és inkább a döbbenet és a meglepetés szokott az emberek arcán tükröződni, amikor szóba kerül, vagy beszélgetünk erről. Negatívan érint, amikor elmondják, hogy de te más vagy, vagy de te nem vagy olyan. És én mindig visszakérdezek, hogy de milyen? Emberek vagyunk. Tehát, hogy nincs ilyen vagy olyan. De egyébként tapasztalom a megkülönböztetést, természetesen látom-hallom a környezetemben is. Volt olyan, aki nem tudta rólam a környezetemben, hogy roma származású vagyok, és nyilván előttem osztotta meg a frusztráltságát, meg a sztereotíp kijelentéseit a témában, és akkor én elmondtam a véleményem. Ilyenkor úgy érzem magam, mint egy Jolly Joker. Mikor bedobom, hogy én is roma vagyok, akkor rólam is ezt gondolod? Akkor meglepődnek, hogy hát nem tudtam, meg te nem ilyen vagy, meg nem olyan vagy.

Vannak olyan pozitív példák, amikor valakik nagyon mélyről jönnek, és mégis sikerül valamilyen jó életutat bejárniuk. A saját életemből kiindulva mondhatom, hogy az Istenbe vetett hitünk az, ami segíthet ebben. Látom abban a gyülekezetben is, ahová járok. Járnak oda romák is. Sőt, ismerem egyébként a református egyháznak a cigánymisszióját is, részt is vettem néhány ilyen találkozón. Pont az a nagyon jó, hogy Isten ereje meg tud minket úgy tartani, hogy saját magunkban is képesek vagyunk hinni. Szerintem ez egy jól járható út. Leginkább magamból kiindulva mondhatom, hogy ez nagyon sok önfejlesztést is igényel. Nagyon sokáig – a családomban –, én sem láttam pozitív példát, semmi olyat, amiből tudtam volna táplálkozni, hogy nekem is sikerülhet akár egyetemi, főiskolai tanulmányokat végezni. Most pedig már a Phd-képzésem vége felé járok, munka mellett. És nagyon sok hit kellett – Isten mellett – saját magamban is.

„HA LÁTNÁD A LEGJOBB KÉPET MAGADRÓL, NEM AZZÁ SZERETNÉL VÁLNI?”

.....

Serbán Tihamér biztonságtechnikai mérnök, rendszergazda sorsfordító története

.....

– Vagy katona szeretnék lenni, vagy valamilyen számítógépes hekus – így fogalmazta meg annak idején életcélját a roma fiú, akinek ehhez egy viszonylag nagy ugrást kellett végrehajtania. Szülei ugyanis mindketten csupán 8 általánossal rendelkeznek, neki pedig álmai eléréséhez meg kellett haladnia őket. A legnagyobb természetességgel beszél a nehéz sorsból való kitörésről, saját szavai szerint „továbbgondolta az életüket”.

– Ha bármilyen lehetőséget láttam, nagyon ritkán hagytam ki – ez lett Tihamér sikeres diplomaszerezésének titka, valamint az, hogy találkozott egy szintén roma értelmiségi mentorral, aki „összerakta benne a képet”, hogy mi lehetne belőle, ha szorgalmasan tanulna.

Így is lett. A hivatásos rendészeti pálya érdekes fordulatot vett, jelenleg ugyanis a Magyarországi Evangélikus Egyház központjában dolgozik rendszergazdaként – a járványhelyzet miatti online istentiszteletek időszakában is főleg ő végezte a szükséges technológiai háttér biztosítását.

A kirekesztő gondolkodás szerinte neveltetés kérdése.

– A gyűlöletet is meg kell tanulni. Sokkal gazdagabb lenne a szívünk, ha nem ítélnénk mások felett – mutat rá, és bizonytalanságból beszél. Meggyőződése, hogy az előítéletes emberek akár egész életüket képesek lerombolni, mert azt az érzést keltik az illetőben, hogy soha nem lesz képes kitörni adott helyzetéből.

A romák és nehéz sorsú emberek felemeléséhez egy egyszerű gyakorlatot ajánl: meg kell mutatni mindenkinek, mi válhatna belőle. Ha bemutatjuk a legjobb és a legrosszabb képet, nyilván mindenki a jó forgatókönyvet választaná.

Erről is beszélt az interjúban¹¹:

Mindkét szülőm nyolc általánossal rendelkezik, igazából ahogyan és amit ők megkaptak, ugyanazt én is megkaptam tőlük. Csak valahogy én továbbgondoltam az én életemet, mint a szüleimé. Valószínűleg minden szülő azt akarja, hogy a gyereke többre vigye, hogy meghaladja az ő életét. Talán ez volt bennem, ez a fogalom ragadt meg bennem, hogy én ezért vagyok itt, mert én továbbgondoltam mindazt, amit tőlük kaptam. Általánosban, középiskolában, ha láttam valamilyen lehetőséget, azt ritkán hagytam ki. Tényleg, minden lehetőséggel éltem! Erasmustól kezdve, mindenben részt vettem a középiskolában.

Amikor már kialakult bennem, hogy csinálni kellene valamit az érettségi után, találkoztam a mentorommal. Ő volt, aki meglátta bennem és felismertette velem is, hogy mi lehetek. Persze, nekem is volt már valami elképzelésem ekkoriban, hogy én mi szeretnék lenni, hogy mit szeretnék csinálni, de ő volt az, aki igazából összerakta bennem a képet. Mintha ő is egy tanár lett volna, megmutatta, hogy milyen útjaim vannak, amin elindulhatnék. Innentől már nem hátul ültem az osztályban, nem lézengtem, hanem odafigyeltem és csináltam, amit mondtak.

Apukám nagyon sokat foglalkozott számítógépekkel, de többen is a családban. Javították, pakolták. Az első számítógépet még kiscsoportos óvodásként megkaptam, s már akkor

¹¹ https://szemelek.net/2020/08/25/sorsfordito_tihamer

szereltem, szétszedtem. Amúgy mindig is ez volt, hogy mindent szétszedek és összerakok. Aztán általános iskolában is szerettem az informatikát. Középiskolában, amikor felvettek az Arany János Középfiskolai Tehetséggondozó Programba, az én osztályom azt akarta, hogy mi együtt maradjunk. Mert hogy általában az ÁJKP-osztályokat szétszedik a különböző szakoknak megfelelő csoportokra, és mi nem szerettünk volna szétválni, hanem mi azt szeretjük volna, hogyha a mi osztályunk együtt végez. De így nem mi választottuk ki, hogy milyen szakra rakják be az adott évfolyamot, hanem eldöntötte az iskola, hogy rendszergazda és katonai fakultációt tanulunk. Akkoriban úgy gondoltam, vagy katona szeretnék lenni, vagy valamilyen számítógépes hekus. Amikor a továbbtanulásról kellett dönteni, a jelentkezésemet mérnök-informatikusként adtam le, második helyen jelöltem meg a hadbiztonságttechnikai mérnököt. Majd volt egy választási lehetőség: mivel mindig bennem volt, hogy én katona is akartam lenni, de az informatikát se szerettem volna elengedni, és úgy éreztem, hogy ebben a hadbiztonsági mérnökben mind a kettő benne van, és így végig viszem azt, amit mindig is akartam volna. Aztán a katonai részét talán egy éve hagyhattam el, amikor szakosodnom kellett és információvédelemre szakosodtam.

Nagyon sok barátom van, aki nem roma és nagyon jól elvagyunk, elfogadnak. Fel sem hozzák, mert fel sem merül bennük kérdésként. Szerintem ők az a generáció, akiknek a szülei már nem aszerint gondolkodnak, mint mondjuk a régebbiek, akik elhiszik a sztereotípiákat. Meg ez is neveltetés kérdése, mert a gyűlöletet is meg kell tanulni. Azzal sincs baj, akiknek a gondolkodásában élesen szétválík, hogy ő roma, ő meg nem roma, és történetesen az utóbbiakhoz az ő szívük közelebb húzódik. Nem kell mindenkit szeretnünk. Csak, ha nagyobb szemléletük lenne, ha jobban meg szeretnék érteni, hogy hogyan is működik ez, és nem ítélnének, lehet, hogy ők is sokkal több pozitív élménnyel gazdagodnának. Sokkal gazdagabb lenne talán a szívük, ha nem ítélnének emberek felett! Jó, azt ítélik el, ha valami nem tetszik a viselkedésében, de nem szabad minden embert egy alapján beskatulyázni, hogy akkor ő is olyan, ő is olyan, pedig nem is tudok róla semmit, csak most ment el mellettem az utcán. Szerintem, ha mindenki úgy gondolkodna, hogy nem egyetlen ember tettei vagy viselkedése alapján ítélné meg a többieket, akkor minden másképp működne. Lehet, hogy az előítéletek egész életüket rombolnak le, mert az illető úgy fogja érezni, hogy soha nem lesz képes ebből kitörni.

Ha valaki kap valami inspirációt, útmutatást, máris van esély a változásra. Például, ha megmutathatnák neki, most ő milyen és milyen lehetne, hogy ha ezt meg ezt tenné, szerintem mindenki a jobb forgatókönyvet választaná. A tanulatlan cigányok is – de ha az etnikai különbségeket leszámítjuk, és csak egy emberre gondolunk –, minden ember a jó képet

választaná, hogy de én ez akarok lenni. Nem? Ha mindenkiben lenne valami olyasmi, ami őt inspirálja, akkor ez már elég is lenne hozzá. Nem kellene nagy dolgokat tenni. Mondjuk, az iskolákban is, és a szüleiktől is azt a neveltetést kapnák, hogy nem céltalanul kell létezni, hanem lenne valamilyen inspirációja arra, hogy ő mi akar lenni az életben...

„MINDENKI FOGLALKOZZON EGY KICSIT TÖBBET MAGÁVAL!”

.....

**Váradi Zsuzsanna gyógytornász,
népegészségügyi szakember sorsfordító gondolatai**

.....

„Cigány, diplomás férjem van, diplomás öcsém van, diplomás cigány sógornőim vannak... Nem százból vagyok az az egy. Már nem...”

.....

„Szerepem egy hídemberé, feladatom, hogy a rést megpróbáljam áthidalni, egymáshoz közelíteni a roma szülőket és a nem roma óvónőket...”

Már nem ismeretlen a jelenség, amikor egy cigány egyetemistához rendszeresen angolul szóltak a társai, mert nagyobb eséllyel nézték külföldinek, mintsem azt feltételezték volna, hogy egy roma származású fiatal egyetemre jár.

Zsuzsanna hasonló tapasztalatokat gyűjtött: őt a piacon szokták megdicsérni, hogy „milyen jól beszél magyarul”, merthogy olykor arabnak nézik. Pedig már nem elsősorban tanulni jár a Debreceni Egyetemre, hanem ez a munkahelye tudományos segédmunkatársként.

Bár vannak negatív tapasztalatai, mégis úgy véli, nem érdemes azzal foglalkozni, hogy mások mit mondanak rólunk. – Én nem a másik véleménye vagyok. Ez nem az én cigányságomról szól! – vallja. Szerinte a különbözőségek hangsúlyozása helyett inkább a közös pontokat kellene figyelembe venni. Bár évszázadnyi ideje jelen vannak a romák a Kárpát-medencében, úgy látja, még mindig nem tanultunk meg együtt élni.

Szakmájából adódóan azt is érzékeli, hogy még saját életét illetően sincs számos ember rendben. Tudományos érdeklődése középpontjában ugyanis az egyéni és közösségi egészség témája szerepel.

– Az egészség olyan érték, ami minden más érték élvezhetőségét befolyásolni tudja. Az egészséges ember lesz jó munkaerő, az egészséges ember képes helytállni a baráti, családi kapcsolatokban, így lehet igazán élvezni a megszerzett javakat – hangsúlyozza. Szerinte jelentősen lehetne javítani az egészségügyi tudosságunkon.

És ezzel vissza is kanyarodik Váradi Zsuzsanna gondolatmenete a címkézős alapfelvetéshez.

– Ha nem érzem magam egészségesnek, sokkal könnyebb másokat okolni azért, ami velem történik. Mindig lehet felelőst találni – tapint rá a sokak életében nehézségeket okozó háritás problémájára.

A megoldás sem titkos: érdemes lenne többet foglalkozni saját magunkkal. Minderről Váradi Zsuzsanna így beszélt a vele készült interjúban¹².

A Debreceni Egyetem Fizioterápiás Tanszékén dolgozom, mint tudományos segédmunkatárs. Ez jelenleg a főállásom.

Szerintem, hogy ha az ember azzal foglalkozik, hogy más mit gondol róla, hogyan értékeli őt, akkor elveszíti a saját fókuszát. Ez probléma, mert így nem a saját életemet élem, hanem csak sodródok. Mindig megfelelni akarok valakinek, valamilyen elvárásnak. Szerintem érdemes azt szem előtt tartani, hogy amit más mond, az „csak egy vélemény”. Én nem a másik véleménye vagyok. Sokkal szerencsésebb, ha nem azonosítom magam mindenféle véleménnyel. Természetesen életem/működésem során ezért, vagy azért, lesz olyan ember, aki nem fog kedvelni, és lesz olyan is, aki kedvel.

Engem is van, hogy megdicsérnek, hogy milyen jól beszélek magyarul, mert például arabnak néznek. A minap is volt egy ilyen vicces tapasztalatom a piacon. De azt látni kell, hogy ez nem rólam szól, ez nem az én cigányságomról vagy nem-cigányságomról szól, hanem arról, hogy éppen ő azt feltételezte rólam, hogy én valamilyen idegen országból jöttem.

Szerintem a közös pontokat kellene először figyelembe venni, nem pedig a különbségeket, illetve ezekre kellene fókuszálni, mert együttműködésben csak így lehet gondolkodni. Úgy gondolom, nem feltétlenül az etnikai kérdés a kulcs, sokkal inkább a gazdasági/ szegénység-kérdés. Én úgy látom, nincs megoldva a szegénység kérdése, amely az emberi lét számos dimenziójára kihat. Ezért is mondom azt, hogy még mindig nem tanultunk meg „együtt élni” valamiért, még mindig éltetjük ezeket a különbségeket. Sokszor talán inkább kreálva cigány-kérdést...

A világból nagyon sok minden érdekel. Igyekszem a számomra érdekes dolgokat a világból megismerni, foglalkozni velük. Nagyon szeretem például a művészeteket, érdekel az egészség, az egészség fejlesztése, az egészség megőrzése, a prevenció – ezért is választottam egészségügyi pályát. Az első diplomám szerint gyógytornász vagyok. Aztán elkezdett foglalkoztatni tágabb értelemben ez a kérdés, ezért lettem később népegészségügyi szakember, így jött az egészségfejlesztés. Most épp a doktori fokozatom megszerzésén munkálkodom. Ez már egy másik szintje ezeknek a kérdéseknek. Ezzel együtt a művészet, az emberi lélek működése felé irányuló érdeklődésemet a művészetterápiával való foglalkozásban tudtam

12 https://szemelek.net/2020/09/01/sorsfordito_zsuzsanna

ötvözni. Hamarosan művészetterapeuta is leszek. Ugyanakkor rengeteg más, új dolog is érdekel ezeken kívül, ez így jól van. Menet közben alakulnak a dolgok. Egyik hozza a másikat.

Az egészség olyan érték, amely minden más értéknek az élvezhetőségét befolyásolja. Az egészség alatt értem a fizikai egészséget, a mentális, lelki egészséget – komplexen tekintve. Én arra buzdítok mindenkit, hogy minél többet tegyen meg a saját egészsége érdekében. Senki nem fog, senki helyett gondoskodni! Az egyénnek vállalni kell a felelősséget saját magáért. A döntéseivel, a nem döntéseivel, a tetteivel és a nem tetteivel egyaránt. Egyszerűen azért, mert egészségben tud az ember leginkább teljes életet élni, kiteljesedni. Akkor lesz jó munkaerő, akkor tud jól helytállni a családi, baráti kapcsolataiban, akkor tud olyan pozíciót betölteni, amivel anyagi biztonságot tud teremteni önmagának és a szeretteinek. Egyáltalán, az élete során megszerzett javakat akkor tudja igazán élvezni, ha megvan az egészsége, a boldogságra való készsége...

Nagyon sok felmérés és kutatás azt mutatja és a személyes tapasztalatom is ez, hogy nagyban lehetne még javítani a magyarok, a magyar társadalom egészségtudatosságán. Nagyon sok egészség-dimenzió az életmóddal befolyásolható. Fontos tudatában lenni annak, hogy az embernek mennyi a saját felelőssége abban, hogy ő milyen egészségi állapotban éli az életét! A szív- és érrendszeri betegségek rizikóját növelni tudja a dohányzás vagy az alkoholfogyasztás – és ez Magyarországon súlyos tényező. Az egész társadalomban, és nem csak a szegények között felülreprezentált az alkoholista száma ma Magyarországon. A depresszióról, a hangulatingadozásról, hangulatzavarokról, a táplálkozási, testmozgási szokásokról nem is nagyon kell beszélni! Ezek a tényezők mindenféleképpen befolyásolják, hogy én hogyan érzem magam. Ha én nem érzem magam teljesnek, egészségesnek, akkor abból a pozícióból sokkal könnyebb a problémákra fókuszálni, sokkal könnyebb mindenféle kifelé mutató tényezőkben bűnbakot találni, tehát más embereket okolni azért, ami velem történik. Könnyebb háritani. Sokszor ez nem is tudatos, talán, de mindenképp jelen van. Ha elhiszem, elfogadom ebben a tehetetlenségemet, hogy én nem tudok tenni a saját pozícióm/egészségi állapotom/helyzetem megváltoztatásáért, mert hisz másokon múlik, akkor egy nagyon kiszolgáltatott helyzetben találom magam. Önként adom oda az irányítást bárkinek, akit felelősségre vonok a saját helyzetem alakulásáért. Persze ez már messzire visz, nem is megyek bele jobban. Nem szeretném, hogy főként ez a tehetetlenség uralja az embereket. Észre kell venni, hogy mindig lehet felelőst találni! De ez nem ad megoldást. Nem a felelősség háritása, nem a kifelé okolás az út szerintem. És ilyen szempontból is érdemes megfontolni, amit az elején mondtam: mindenki foglalkozzon magával. Magával elsősorban.

„CIGÁNYNAK LENNI BÜSZKESÉG, MAGYARNAK LENNI IS AZ”

Gellértné Rézműves Gina óvodapedagógus
sorsfordító története¹³

„Szerepem egy hídemberé”

„Az egyetemen nyílt meg úgy a szemem, hogy igazából el tudom érni azt, amit mások. Akkorra ért oda az önbizalmam, megértem arra, hogy egy komolyabb egyetemre menjek...”

„Az én környezetemben is van már cigány származású nyomozó, rendőr, óvodapedagógus, tanár; ápolónő, szociálpedagógus és még sorolhatnám, tehát biztos, hogy ha körülnézünk Magyarországon, sok roma értelmiségivel találkozhatunk...”

- **Hogyan indult az életútja?**

- Hodászon nőttem fel, ahol a szüleim szeretetben és az oláh cigány hagyományokhoz hűen neveltek minket. Édesanyukám takarítónőként dolgozik, édesapukám pedig alkalmi munkát vállalt, illetve segédmunkásként dolgozott, de sajnos egy évvel ezelőtt elhunyt. Továbbtanulásomat az édesapukámnak és a nagynénémnek köszönhetem. A nagynéném már akkor főiskolára járt, édesapukám pedig 7. osztályban leülttetet az asztalhoz engem és a húgomat és megkérdezte: mi a célunk, mit szeretnénk elérni? A válaszuk pedig az volt, hogy tanulni szeretnénk. Hiszen mindig azt hallgattuk tőle, hogy ha többre szeretnék vinni, mint ők, az csak úgy lehetséges, ha tanulunk, hiszen a tudást senki nem veszi el tőlünk. Sok küzdelmünk volt anyukánk féltő szeretete, óvása és a közösségünk viszonyulásával szemben: „Úgysem csinálják meg, két kislányt hogyan engedhetnek el messze tanulni”... Végül a fiú unokatestvérünkkel és még egy lánnyal együtt kezdtük el a középiskolát, közben kollégiumban laktunk, ahonnan csak péntekenként jártunk haza. 10. osztályban elkezdtünk rendészeti ismereteket tanulni a húgommal, de hamar rájöttünk, hogy ez nem áll közel hozzánk. Nem volt kérdéses, hogy főiskolára jelentkezzünk - mindketten sikeres felvételt is nyertünk a nemzetiségi óvodapedagógus szakra. Nehéz volt a tanulás, mert sok lemaradással indultunk, de a szorgalmunknak és egymás támogatásának köszönhetően hamar tanulmányi ösztöndíjat kaptunk a húgommal. Öröm volt számunkra, hogy ugyanazt a szintet tudtuk tartani, mint a többiek, másfelől a szüleinknek nehéz volt két lányt iskoláztatni, emellett a kishúgunkat ellátni abból a kevés pénzből, amit megkerestek. Így mindent megtettünk, hogy valamennyi anyagi terhet le tudjunk venni a vállukról. Hálás vagyok Istennek,

és a szüleimnek, hogy a nehéz életkörülmények ellenére támogattak engem és a húgomat is, hogy óvodapedagógusok lehessünk.

- A tanult szakmájában dolgozik jelenleg is?

- Igen. Bár más településen kezdtem a pályámat, szerettem volna visszajönni Hodászra, az én közösségemhez, így a férjemmel eldöntöttük, hogy hazaköltözünk. Azt gondolom, úgy tudok a legtöbbet segíteni a példámmal, ha itt vagyok azok között, akik ismernek, ha mindennap találkozhatok velük. Az óvoda számomra olyan hely, ahol nem csak szakmailag tudom fejleszteni a gyermekeket, hanem jobb emberekké válásukat is támogathatom, hiszen a személyiségük formálásához a szülei mellett én is hozzá tudok tenni valamit. Ha mi, óvodapedagógusok nem építjük meg az alapot, akkor arra nem tudnak építkezni. Az a célom, hogy a gyermekek megismerjék az identitásukat és elfogadják egymás kultúráját, hagyományát, szeressék egymást, mint embertársukat, akár barátjukat. Nagyon sokat jelent számomra, hogy minden szülő - legyen akár cigány, akár magyar származású - elfogad. Nagyon jól szokott esni, mikor azt mondják, hogy „a gyermekemet Fáni óvó néni csoportjába iratom”. Nagymamámnak voltam mindig Fáni a kedvenc nótája után, sokan így ismernek a közösségben.

- Ön is azok közé tartozik, akik felsőfokú tanulmányaik idején roma szakkollégiumba jártak. Mit adott ez az intézmény Önnek?

- Nagyon sokat köszönhetek a Lippai Balázs Roma Szakkollégiumnak. Rengeteg élményt, szakmai tapasztalatot adott, hiszen sok kutatási programot, terepgyakorlatokat szerveztek. A szép emlékek mellett sok barátsággal is gazdagodtam. A szakkollégium olyan volt számomra, mint egy család: nemcsak a tanulásunkat segítették, hanem elfogadtak, támogattak, megerősítettek minket. Nagyon sok tanárt megszerettem, hiszen nem csupán egy Neptun-kód voltam számukra, hanem egy szerethető lány. Jelenleg is tartom a kapcsolatot velük - nagyra értékelem a munkájukat. Sokat tesznek azért, hogy a többségi társadalom és a cigányság megismerje és elfogadja egymást. Számos dokumentumfilmet készítettek - még rólunk is -, hogy a tevékenységüket sok helyen bemutathassák. Hogy lássa a világ, milyen sok értelmiségi roma él Magyarországon, ez nem valami ritkaság, sőt, sokan sikeresek, kiemelkedően tehetségesek.

- A számos pozitívum mellett találkozott-e bántó reakcióval a roma származása miatt?

- Az életem során sokszor találkoztam diszkriminációval. Mély nyomot hagyott az az eset, ami a gyakorlatom során történt. Úgy kezdődött, hogy egy kisfiú egy barna színű babának nyomkodta a szemét, közben azt mondogatta: „Dögölj meg, te büdös cigány!” De, ami feltette az i-re a pontot, az az volt, amikor az a kisfiú, aki minden reggel megölelt, megpuszilt, egyszer megkérdezte: „Óvónéni, neked miért barna a bőröd, hiszen csak a cigányok koszos bőrűek?”

Megöleltem és azt válaszoltam, hogy én is cigány vagyok. Tudtam, hogy ez nem a gyerek hibája, mert amit hall, azt mondja. Eldöntöttem, tennem kell valamit. Beöltöztem cigány népviseletbe, és két nyelven meséltem a gyerekeknek – magyarul és cigányul. Ezt követően cigány zenére táncoltunk, majd egy körbe leülve beszélgettünk a cigány kultúráról. Amire nem számítottam: egy kislány azt mondta erre, hogy „Óvónéni, akkor nekem van egy cigány barátnőm.” Azóta a saját csoportomban gyakran kétnyelvű tevékenységet tartok, így megismerhetik egymás kultúráját, hagyományait és a saját identitásukat is.

- A médiában többnyire negatív esetek kapcsán találkozunk romákkal, ritkábban kivételes tehetségek kerülnek reflektorfénybe. Mi a valóság Ön szerint?

- Úgy gondolom, hogy mind emberek vagyunk, akik a külsőnkön kívül, vagyis belül, nagyon hasonlítunk egymásra. Ezért nincs cigány vagy magyar bűnözés – legtöbbször ilyesmit hallani a médiában. Emberek vannak, akik néha rossz döntést hoznak, amiért vállalni kell a következményeket. Nem lenne szabad stigmatizálni. Sajnos a médiában valóban legtöbbször a negatív dolgok vannak kiemelve, a jó dolgokat pedig említésre sem méltatják. Ez a negatív közvetítés pedig a többségi társadalomban is ezt a torz képet alakítja ki.

- Ha nem a médiát, inkább a saját tapasztalatait nézzük, milyen 2020-ban a cigányság helyzete a magyar társadalomban?

- Szerintem a cigányság sokat változott és változik, a zárt közösség most már kezd nyitni, ez látszik a házasságokban, a gyerekeknél, a magasabb iskolázottságban, a foglalkoztatottságban. Az én környezetemben is van már cigány származású nyomozó, rendőr, óvodapedagógus, tanár, ápolónő, szociálpedagógus és még sorolhatnám, tehát biztos, hogy ha körülnézünk Magyarországon, sok roma értelmiségivel találkozhatunk. Szóval pozitív irányban változnak az emberek, tanulnak, hiszen tudják, hogy ezáltal tudnak egzisztenciát szerezni. De ha nincs is végzettsége, attól még lehet tisztességes és jó ember a cigány is.

- A munka világában érik-e előnyök vagy hátrányok hazánkban jelenleg a romákat?

- E téren sokszor tapasztalható a hátrányos megkülönböztetés. Egy faluban ismerik egymást az emberek, így nagyobb eséllyel alkalmazzák a cigány származású embereket, de egy városban más a helyzet. Talán azért van ez, mert esélyt se adnak annak a személynek, hogy megismerjék és bizonyítsa, hogy ugyanolyan jó szakember, mint más. Ezért lenne fontos, hogy a cigány ember ne csak kudarccal, visszautasítással, hanem bizalommal szembesüljön a munkaerő-piacon.

- Mit tanácsolna azoknak, akikben különböző benyomások hatására negatív kép él a romákkal kapcsolatban?

- Egyetlen személyes tapasztalat vagy mások véleménye alapján ne ítélkezzünk egy egész nemzetiségről. Nagyon fontos, hogy individuusként tekintsünk egymásra, így ne kelljen származás miatt negatív képet alkotni. Hiszen minden kultúrában és emberben van valami példaértékű, ezt ne feledjük el. Cigánynak lenni büszkeség, magyarnak lenni is az. Fontos mintát állítani, valamint továbbadni a különböző megnyilvánulásokra, bennünket ért hatásokra való olyan válaszreakciókat (türelem, mosoly, elmagyarázás, értékek bemutatása, gyerek megölelése stb.), amely az elfogadást, megismerést, együttélést szolgálja, az esetleges konfliktust kezelni, megoldani tudja.

- Mit üzenne azon roma társainak, akik szívesen választanának értelmiségi pályát?

- Merjenek elindulni az álmaik felé! Ha megteszed az első lépést, akkor az Úr segítségével valóra válik az álmod. Soha ne add fel! Képes vagy rá! Tarts ki és légy szorgalmas! Mindig legyenek céljaid az életben, amiket valóra kell váltani, hiszen így izgalmas az élet! Nem könnyű, én is sokszor fel akartam adni, de Istennek hála, sikerült végigcsinálni. Tanulj, hiszen amit megtanulsz, az már a tiéd, senki nem veszi el tőled! Ezzel kapsz egy lehetőséget, hogy egzisztenciát teremts magad és a családod számára.

- Milyen fejlődési lehetőséget lát reálisnak a romák és nem romák közötti közeledés, közös nemzetépítés terén?

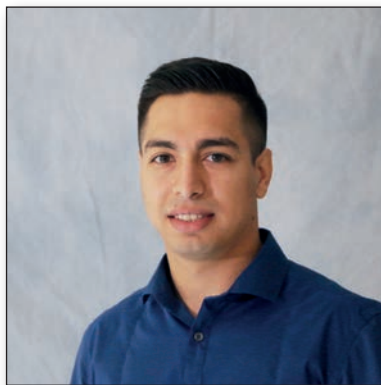
- A fejlődés első színtere a család, utána az óvodák és iskolák. Nem mindegy, mit közvetítünk a gyerekek számára, milyen emberekké válnak. A jövőnkön csak mi tudunk változtatni, persze, csak ha szeretnénk. Sok nyitottságra és közös pozitív élményekre van szükség.

„NEM LEHET ÁLTALÁNOSÍTANI A ROMA TÁRSADALMAT”

Beri Károly doktorandusz pedagógus sorsfordító története¹⁴

„A lehetőségek ugyan szűkösek, de van esély, hogy szerepet vállaljunk a magyar társadalomban...”

„Előítélettel állnak az emberek a másik emberhez, szerintem ez független a származástól. Megpróbáljuk leírni az ember személyiségét abból, ahogy kinéz: ha valaki szemüveges, akkor azt mondjuk rá, hogy az nagyon okos, ha valakin tetoválások vannak, akkor az bűnöző...”

- A Sorsfordítók sorozatban eddig megszólaló roma értelmiségiektől eltérően Ön Budapesten látta meg a napvilágot. Hogyan emlékszik vissza a gyermekkorára?

- A szüleim, nagyszüleim piaci zöldség kiskereskedőként tevékenykedtek éveken keresztül a fővárosban. Ahogy bővült a család a két bátyám után velem és a húgommal, úgy döntöttek a szüleim, hogy vidékre költözünk nagymamám szülőfalujába, Ajakra. 5 éves koromtól ott nőttem fel, oda jártam óvodába, iskolába. A budapesti környezetből kiszakadva sokkal nehezebb volt a megélhetés. Édesapám súlyos gerincbetegségben szenved 25-30 éves kora óta, ami csak rosszabbodott. Édesanyám, ha talált volna rá lehetőséget, akkor sem tudott volna munkába állni 8 általános iskolai végzettséggel, 4 gyerek és egy segítségre szoruló apa mellett. De tudom, hogy mindent megtettek a jobb megélhetés érdekében - apukám rehabilitációs munkát vállalt egy időben, anyukám napszámba járt a gyümölcszedő időszakban. Sokszor nélkülöztünk, de teljes, szerető családban éltünk. Gyerekként tudtuk, hogy nem kaphatunk meg sok mindent, de visszagondolva azt érzem, mindenünk megvolt.

A bátyáim 16 éves koruktól mindenféle munkát vállaltak, hogy könnyebb legyen a családnak. Középiskolás koromban én is minden nyáron munkahelyet kerestem, sokféle munkakörben dolgoztam, hogy a szüleimnek ne legyen teher az iskolai költség. Egyetemi éveim előtt Ajakon éltem, aztán Nyíregyházán béreltünk egy garzont akkori párommal, aki szintén egyetemista, jelenleg a feleségem és leendő gyermekem édesanyja.

- Hamarabb kezdett tehát dolgozni, mint egyetemre járni?

- Így van. Tizenévesen dolgoztam gyümölcszedőként napszámban, diákmunkán gyárban, operátorként, anyagmozgatóként, call centerben és sorolhatnám tovább. Középiskola végén a némettanárom keresett meg, hogy lenne-e kedvem a vállalkozásukban dolgozni kétkezi munkásként. Többet fizetett a diákmunkánál, így elvállaltam. Zöldterületek takarításával, tereprendezéssel foglalkoztak, így fűkaszálni, szemetet szedni, lapátolni kellett. Ebből fizettem nagyrészt az albérleti díjamat. Ahogy egyetemi éveim teltek, egyre több lehetőség adódott szellemi munkavégzésre is. Először egy ismerősömtől kaptam álláslehetőséget a Snétberger Ferenc Kossuth-díjas gitárművész által létrehozott Snétberger Zenei Tehetség Központban, animátori munkakörben. A központ tehetséges, főként roma fiatalokat segít ingyenes zenei képzéssel. A 6 hetes nyári kurzusukon harmadéves egyetemista koromtól minden nyáron részt vettem, a második évtől már félállásban, mentorként. Ebben a munkakörben rengeteg szakmai tapasztalatot szereztem, hiszen hozzám hasonló hátrányos helyzetű, tehetséges cigány gyerekek sorsát egyengethettem leendő pedagógusként, amiért mindig is hálás leszek. Ez az álláslehetőség sokat segített az egyetemi gyakorlati feladatok megoldásában. A diploma megszerzése után ezt sajnos nem tudtam folytatni, pedig számítottak volna rám, de szerettem volna tanítani, az iskolai időbeosztással pedig ütközött a kurzusok időpontja. A tanári gyakorlat során a gyakorlatvezetőm is munkát ajánlott szertorna edzőként, amit egy évig heti két alkalommal egy-másfél óra időtartamban végeztem, ez is hasonlóan kiváló tapasztalat volt. A Nyíregyházi Egyetem osztatlan tanárképzését elvégezve jelenleg főállásban testnevelés-földrajz tanárként dolgozom egy általános iskolában, valamint félállásban segítem az Evangélikus Roma Szakkollégium munkáját – ahol korábban szakkollégista voltam –, főként a hallgatók és középiskolások mentorálásával. Emellett felvételt nyertem a Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskoláján belül a Neveléstudományi Doktori Iskolába, állami ösztöndíjasként.

- Mindeközben jutott ideje a roma szakkollégiumi képzésben is részt venni.

- A szakkollégium közössége egy hozzám hasonló fiatal egyetemistákból álló csapat. Az egyetemi csoporttársakkal nem volt szoros kapcsolat, csak óráról ismertük egymást. Bízom abban, hogy egy megértő, támogató közösség tagja lehetek és kapcsolatokra tehetek szert, közösen akár olyan projekteken is dolgozhatunk, amelyek segítenek a hozzánk hasonló fiataloknak irányt mutatni. Ezért jelentkeztem leginkább – szerencsére valamilyeni elvárásom teljesült, sőt, bejártuk az országot, rengeteg programon vettünk részt, találkoztunk az ország minden egyeteméről érkező hallgatótársakkal, közösen önkéntesked-

tünk és még ösztöndíjat is kaptunk ezért. Biztos, hogy ha nem lettem volna szakkollégista, az Istenben való hitem nem lenne ilyen erős, kevésbé érezném a közösség erejét, a motivációm sem lett volna ilyen határozott.

– Van-e valamilyen negatív élménye, amely a származásához kapcsolódik?

– Az egyetem első napján beültem egy 100 fős, teli előadóba az év legelső előadására, ahol mindenki arra számított, hogy egy két dolgot elmond a tanár, utána elenged bennünket. Így nem vittem magammal se füzetet, se íróeszközt. Pechemre 5 perc után belekezdett az oktató a tananyagba. Senkit nem ismertem, csak néztem magam körül... A mellettem lévőknek csak egy tolluk volt, ők is mástól kértek papírt, ezért csak figyelni tudtam. Az oktató észrevette, s megkérdezte, hogy miért nem írok. Elmondtam neki a problémám, mire megkérdezte mosolyogva: cigány vagyok-e? Mindezt 100 társam előtt, megalázó módon. A csoporttársak is mosolyogtak ezen, végül kaptam papírt, tollat...

– Mi lehet a valódi alapja Ön szerint ennek a megkülönböztetésnek?

– A magyar roma társadalom sajnos nehezen tud integrálódni, gyakran generációkon keresztül halmozódnak a problémák. A társadalom többsége csak külső szemlélőként alkot véleményt, de nem látják a dolgok háttérébe. Alacsony iskolai végzettségű szülők, nehéz munkaerő-piaci helyzet, még nehezebb környezeti tényezők – rengeteg tanulmány leírja, hogy ez majdnem egyenesen arányosan alacsony életszínvonalat eredményez, amiből még egy tehetséges, okos gyermeknek is nehéz kiemelkednie. De saját példám erősít abban, hogy nem lehet általánosítani a roma társadalmat: bárki szemében gyerekkoromban én ugyanolyan szegény cigány gyerek voltam, mint a többi. Nekem ezek a tényezők kedvezően alakultak, de tudom, hogy ehhez nagyon sok szerencse is volt. Az egyetemi évek során ez csak erősödött, rengeteg hozzám hasonló roma értelmiségi hallgatóval találkoztam. Sok olyan sorsot ismertem meg, ami még az enyémnél is nehezebben indult. Doktori képzés alatt ezekre a befolyásoló tényezőkre én is próbálok megoldást találni, miközben e téren a médiának és a politikának nagyon fontos szerepe van.

– Mit tehetnének azok, akikben különböző benyomások hatására negatív kép él a romákkal kapcsolatban?

– Ne figyeljenek a társadalmi nyomásra! Persze ez egy elvárásolt világban létezhet csak. De mindenképpen ismerjék meg az embert, akivel bármilyen okból kapcsolatba kerülnek, és ne általánosítsanak. Ez segítheti elő a társadalmi előítéletek halványodását.

- Mit üzenne azon roma társainak, akik szívesen választanának értelmiségi pályát?

- Tudom, hogy rengeteg olyan cigány család van, ahol nagyon kevés az értelmiségi, vagy egyáltalán nincs is ilyen személy a rokonságban. Az én családom is ilyen volt. Azt is tudom, hogy mennyire elérhetetlennek tűnik ez az életpálya az ilyen családok gyermekeinek. Mégis, ne féljenek megpróbálni, mert nem olyan bonyolult dolog. Ha ismerjük a megfelelő lépéseket és egy kis időt szánunk rá, menni fog.

- Milyen reális fejlődési lehetőséget lát a romák és nem romák társadalmi párbeszéde terén?

- Azt gondolom, még mindig kevés a roma értelmiségi, bár szerencsére egyre növekszik ez a réteg. Akkor lesz valódi, hatékony párbeszéd, ha az előítéletek enyhülnek. Ezt pedig az oktatás reformjának megvalósításával látom reálisnak.

„AZ IDENTITÁSOM RÉSZE A KIREKESZTETTSÉG MEGÉLÉSE”

Gulyás Klára kulturális antropológus sorsfordító története

Egy fászkamrában indult az élete Borsodban, édesapja állami gondozott volt. Öt diplomája van, szociálpedagógia, kisebbségpolitikai elemző, roma kulturális fejlesztő, mediátor és kulturális antropológusként doktori fokozata megszerzésére készül. Bármennyire hihetetlenül hangzik, az előző két mondat ugyanarról a személyről szól.

Klára élete azonban csak a külső szemlélő számára tűnik végletesnek, ellentmondásosnak. Számára – szülei odaadó nevelésének is köszönhetően – magától értetődő volt, hogy középiskolába, majd főiskolára, egyetemre járjon. Édesapja és édesanyja ugyanis nem anyagi javakat gyűjtögettek, hanem jövőt adtak gyermekeiknek.

Bár az élet megedzette, a humán tudományok világában otthonosan mozgó Gulyás Klárából béke, kiegyensúlyozottság árad. Kisiskolásként csúfolták a bőrszíne miatt, de a felsőfokú tanulmányok idején is találkozott furcsa reakciókkal.

– Megnéztek, megcsodáltak. Ilyenkor én is mindig csodálkoztam, hogy miért kell csodálkozni azon, ha egy gimnazista elmegy a főiskolára – emlékszik vissza a kölcsönös csodálkozások időszakára.

Nagy segítséget jelentett sokadik diplomája megszerzése idején, hogy roma szakkollégistaként végre más roma egyetemistákkal is kapcsolatba került, akik pontosan tudták, mit érez, milyen hátrányoktól szenved, mi mindent kell feldogoznia a lelke mélyén.

Örülne, ha a roma származású pedagógusokat nem elsősorban roma gyerekeket tanító iskolákban alkalmaznák, egyben reméli, hogy a jól működő felzárkóztató programokat még több településen szorgalmazni fogják a döntéshozók.

Minderről ő maga így mesélt.¹⁵

Édesapám állami gondozott volt, Forróról származott. Amikor kikerült az állami gondozásból, ellátogatott Forróra, és itt ismerkedett meg édesanyámmal. Anya 18 éves volt, mikor összeházasodtak, majd Miskolcra kerültek, családi segítséggel egy társasházi lakásban kaptak helyet. Ennek a társasházi lakásnak volt az udvaron egy fáskamrája, amibe anyáék beköltöztek, amikor megszülettünk. Nyilván kialakították egy élhető térére. Én egészen két éves koromig ebben a fáskamrában éltem a szüleimmel, illetve a nagyobbik testvéremmel.

Vagyon, egyéb emberi javak, tárgyi dolgok felhalmozása helyett nekik sokkal fontosabb volt, hogy a keresetüket, a pénzüket, minden összeget abba nyomtak bele, hogy korrepetitort fizessenek, hogy szakkörökre hordjanak minket. Én a tanítást, vagy tanulásomat teljesen természetes folyamatként éltem meg, az lett volna idegen, ha mi nem tanulunk. Tudom, hogy ez egy ilyen általános kérdés, mindig megkérdezik a roma értelmiségiektől, hogy mi volt a motiváció a tanuláshoz. A motiváció ugyanaz volt, mint bárkinek. Tehát nem volt idegen a közösségünkben az, hogy tanulni kell – számomra az lett volna idegen, ha nem tanulunk. Azonban abban a városi általános iskolában, ahová engem körzet szerint be kellett íratni, nem volt jellemző a romák jelenléte. Egy-két roma osztálytársam volt, de ők később le is morzsolódtak. Nekem a roma szakkollégium volt az első olyan alkalom az életemben, hogy romákkal tanulhattam együtt: mindig a többségi társadalomhoz tartozó gyerekekkel tanultam az általános iskolában is és a gimnáziumban is. Mindig én voltam egyedüli roma gyerek az osztályban.

¹⁵ https://szemelek.net/2020/09/22/sorsfordito_klara

Én nem értettem, hogy mi a baj velem. Egyébként ez inkább az általános iskola alsó osztályaira volt jellemző, akkor még a gyerekek nagyon szokimondóak, őszinték, és nyilván nem értették, hogyan kerül oda egy tőlük jóval barnább bőrű kislány. De mégis olyan, mint mi. Olyan értelemben, hogy úgy beszél, ugyanazt játssza, de valahogy mégis más, mint mi. Azért akkoriban értek atrocitások! Például egy örök emlék fűződik ahhoz, hogy szokás volt az osztályban húsvétkor locsolkodni. A kisfiúk meglocsoltak minket és csokitojást adtunk a fiúknak. Nyilván én is hihetetlenül készültem, mint a többi kislány csokinyuszival, csokitojással, és egy fiú sem locsolt meg. Drámaként éltem meg és nagyon szomorú voltam, hogy hazavitettem az összes csokitojást. Ilyen helyzetből indultunk el, de már az általános iskola felsőbb osztályaiban, negyedik-ötödik évfolyamtól örökre szóló barátságok kötöttek.

2008-ban kezdtem a felsőfokú tanulmányaimat, tehát már öregebb diáknak vagyok mondható. Akkor még nem volt roma szakkollégium, az első alapidplomám időszakában, szociálpedagógián – ott, hát igen, valóban megnéztek, megcsodáltak. És ilyenkor én is mindig csodálkoztam, hogy de hát miért kell csodálkozni azon, hogyha egy gimnazista elmegy a főiskolára. Ettől függetlenül, voltak barátaim. Nem éreztem azt, hogy hátrány ér a felsőoktatás során. Azt gondolom, hogy ez az életkorral is összefüggésben van, ilyen korra azért már megtanulunk disztingválni. Ha voltak is bennük előítéletek, nem értek etnikai atrocitások, nem volt jellemző, abszolút nem.

2011-ben, amikor visszamentem, akkor már a harmadik diplomámat kezdtem Bösörményben roma kulturális fejlesztőként – a szociálpedagógia után elvégeztem a Kisebbségpolitikai elemző szakot –, az pedig egy álom volt! Mert hogy nem voltak roma barátaim, mert nem voltak az iskolában, nem voltak a lakókörnyezetben, a közösségben – nyilván a családon kívüli körről beszélek. Úgyhogy nekem egy élmény volt, hogy roma fiatalokkal tanulhatok, és ismerkedhetek meg. Egyébként ez is volt a motiváció, hogy beiratkoztam a roma szakkollégiumba. Azt gondolom, az egyik legpozitívabb dolog ennek a programnak a működtetése. És itt nem csak roma fiatalok vannak együtt, hanem bárki: akit érdekel a roma szakkollégiumok programja és nem cigány, akkor is bekapcsolódhat a roma szakkollégium életébe. Úgyhogy ez nekem nagyon pozitív volt. Meg talán, ami segítséget jelentett nekem, hogy amik mégis értek – az oktatás vagy az élet minden más területén – etnikai sérelmek, azokat könnyebb volt feldolgozni roma fiatalokkal. Tehát Mariann barátnőmnek, vagy Viola barátnőmnek, akik szakkollégista társaim voltak, nem kellett elmagyaráznom, hogy mi fáj egy bizonyos szituációban. Ők pontosan értik. A társadalmi kirekesztettség érzése együtt jár a cigánysággal, az identitással. Tehát azt kell, hogy mondjam, hogy az identi-

tásomnak része a kirekesztettség megélése. Ennek feldolgozásához szerintem kell az, hogy roma emberekkel beszéljünk és barátkozzunk.

Olyan kirekesztés jellemző, hogy mondjuk egy pedagógus, egy roma pedagógus vagy roma óvónő nem dolgozhat, vagy csak nagyon ritkán, olyan iskolában vagy óvodában, ahová egyébként nem cigány gyerekek járnak. Ha jobban megnézzük, a roma pedagógusok romák által nagyobb létszámban érintett intézményekben tanítanak. Én azt gondolom, hogy kell, hogy joga legyen ahhoz egy roma értelmiséginek, hogy úgy dolgozzon, mintha egyébként nem roma lenne. Antropológusként nekem nagyon fontos, hogy a cigány értelmiségiek a kutatási területem, vagy a roma gyerekek integrációjának a kérdése, de lényeges, hogy ha én a bolgárokról akarok kutatni, akkor ahhoz is jogom lehessen. Ne okozzon meghökkenést, hogy én más nemzetiségiekkel is foglalkozom, mint ahogy egyébként egy nem roma antropológus foglalkozna.

Az, hogy egy roma gyerekben nincs elég motiváció arra, hogy tanuljon, az nagyon összetett kérdés, nagyon sok mindentől függ. Én azt gondolom, hogy először a döntéshozóknak kell minél több olyan programot és lehetőséget biztosítani, hogy motivált tudjon lenni egy roma fiatal. Egy borsodi elcigányosodott településről nagyon-nagyon nehéz egy pedagógusnak, vagy egy óvodapedagógusnak motiválttá tenni a gyerekeket, mert nincs előttük példa. De azt gondolom, a mentorálással, különböző programokkal lehetnének eredményesebbek. Tudjuk, vannak tanodák – de ez még mindig nem elég. Minél több tanodának kell lennie, minél több felzárkóztató programnak, mert hogy lássuk be, ezeknek a hátrányos helyzetű roma gyerekeknek, nem biztos, hogy elég lehetőségük van arra, hogy motiváltak tudjanak lenni.

Egyrészt üzenem a fiataloknak, hogy nagyon sok dolgunk van, és nagyon kevesen vagyunk még, úgyhogy elkél a segítség és számítunk rájuk. A döntéshozóktól pedig azt kérem, hogy azok a programok, melyek most jól működnek, azt minden olyan településre igyekezzenek kitágítani, ahol tudjuk, hogy felülreprezentált a hátrányos helyzetű gyerekek aránya.

„NEM ELŐÍTÉLETTEL SZÜLETIK AZ EMBER”

Lakatos István szociálpedagógus sorsfordító története

8 általános – látszólag akár ez is lehetne a mottója István családjának, hiszen rajta kívül a szülei és testvérei mind eddig jutottak el a tanulmányaik során. Mégis helyesebb azt a hozzáállást kiemelni, elsősorban a szülei részéről, amely úgy fogalmazható meg: „szeretünk téged, segítünk neked”.

A Lakatos család legifjabb tagjáról ugyanis hamar kiderült, hogy jó képességekkel áldotta meg őt az a Teremtő, akinek minden emberi támogatás mellett hálával tartozik, s ezt gyakran ki is fejezi. Tehetségprogramban vett részt, s bár az iskolai szóbeli bántalmazások miatt gimnáziumot volt kénytelen váltani, utólag visszatekintve egyenes út vezetett számára az egyetemre. Ott is „kilógott” cigány származása miatt a hallgatók közül, de a roma szakkollégium révén sorstársakra, szoros baráti kapcsolatokra talált.

Lakatos István szerint senki nem születik előítéletesnek, s amilyen sokat tud e téren ártani a média, ugyanannyira képes lenne ez az eszköztár a pozitívumoknak teret adva elősegíteni a kirekesztés csökkentését, a társadalmi feszültségek enyhítését.

A cigány-ügy ráadásul szerinte nem a cigányok magánügye, hanem a többségi társadalom tagjainak is tenniük kell – a roma fiatalember az összefogás szükségességét hangsúlyozza.

Mindezt saját szavaival is elmondta a vele készült interjúban.¹⁶

.....

Édesapámnak és édesanyámnak nyolc általános végzettsége van. Egy bátyám és két nővérem van, ők is csak általános iskolát végeztek. A családukban én vagyok az egyetlen, aki felsőoktatásban tanult és sikeresen végeztem is.

Általános iskolában nagyon jó tanulmányi eredményeim születtek, iskolai tanulmányi versenyeken is jó eredményeket értem el. Édesapám és édesanyám egyaránt mindig motiváltak, hogy akkor ezt tovább kellene vinni, tovább kellene tanulnom. Voltak mellettem általános iskolában nagyon jó pedagógusok, akik szintén motiváltak, segítettek a középiskolai jelentkezésben is. Aztán pedig a középiskolai tanárain is azt képviselték, hogy nekem felsőoktatásba kellene mennem. Vagyis a belső motivációm kiegészült egy olyan külső segítséggel, ami hozzájárult ahhoz, hogy én egyetemen tanulhassak.

Általános iskola után a debreceni Tóth Árpád Gimnáziumba nyertem felvételt és Arany János Tehetséggondozó Programba kerültem. Itt ötéves az oktatás, 0. osztályba kerül automatikusan a diák. Kollégista voltam Debrecenben, és a kollégiumban, a gimnáziumban egyaránt voltak olyan diákok, akik hangot adtak annak, hogy én cigány vagyok – értek negatív hatások, érzületek. Ez volt az első állomás az életemben, ahol tapasztaltam ilyet: azért, mert én cigány vagyok, érzelmi bántások érnek. Emiatt ott is hagytam ezt a középiskolát, és Hajdúhadházon érettségiztem le. Azóta nem nagyon tapasztaltam ilyen mélyen, eddigi életemben a középiskolai tanulmányaim elején volt súlyos helyzet a származásom miatt.

A Nyíregyházi Egyetemen tanultam, a mi csoportunk 11 főből állt szociálpedagógián, és egyedül voltam cigány a csoportban. Kicsit elveszve éreztem magam egyetemi tanulmányaim elején, de már a második szemesztertől kezdve az Evangélikus Roma Szakkollégium hallgatójává váltam. Ezáltal sokkal kényelmesebben éreztem magam az egyetemen, hisz cigány származású hallgatók vettek körül és egy olyan közösség tagjává váltam, ahol jobban ki tudtam teljesedni, mint cigány hallgató.

Úgy gondolom, hogy nem előítélettel születik az ember. Hat, amit a média is hangsúlyoz: ha a hírekben megjelenik a cigány ember, az csak negatív összefüggésekben lehet, sajnos. Szerintem a média nagyon-nagyon erős fórum. Ha pozitívabb irányból lenne kiemelve a

16 https://szemelek.net/2020/09/29/sorsforditok_istvan

cigány ember, mint kisebbségi – akár a roma szakkollégisták mintáján keresztül, vagy bármilyen végzett hallgatókon keresztül, ha be lenne mutatva az a pozitív minta, akik mi vagyunk, nem itt tartanánk. Mi jelen vagyunk a társadalomban, mi is hasznos tagjai akarunk lenni a társadalomnak, csak ezt is be kellene mutatni. Szerintem a médiának ebben nagyon nagy szerepe lenne. Hogyha például a cigány hallgatók középiskolákban vitt mentorprogramjában mutatnának be bennünket, szerintem az nagyon sok előítéletet lerombolna.

Aki halmozottan hátrányos helyzetből indul, annak nehezebb bekerülni egy jó középiskolába, majd az egyetemre, de ahogy a saját mintámból is látszik, és még nagyon sok végzett cigány egyetemista élete mutatja, a lehetőség az adott. És azt üzenném számukra, hogy a lehetőségek ugyan szűkösek, de van esély, hogy szerepet vállaljunk a magyar társadalomban. Ha valóban felelősséget érez magában akár egy cigány ember, vagy akár egy többségi társadalomhoz tartozó ember, aki ugyanúgy szerepet tud vállalni a cigány ügyért, vagy bármilyen ügyért, ehhez tanulni kell. Nyilván, ha az ember elhivatottságot érez, hogy bebizonyítsa, hogy cigány/roma emberként is hasznos tagjává tud válni a társadalomnak, akkor ezért tennünk kell. És összefogásban.

Az egyetemig való eljutás nagyon hosszú út az ember életében, főleg, ha halmozottan hátrányos helyzetű. Ez az én életemben is így valósult meg, ahogy említettem középiskolás koromban értek negatív hatások, atrocitások, de mindig volt valaki, aki segített. A szüleimen és a pedagógusokon kívül is. Ez maga Isten. Mindig erőt adott, és olyan lelki erőt adott, a belső motivációmat mindig annyira meg tudta erősíteni, hogy erőt adott a tovább haladásban, céljaim elérésében. És ezt kifejezetten ki szeretném emelni, hogy nagyon nagy erőt adott nekem Isten, és a hitem megélése nélkül úgy gondolom, hogy nem jutottam volna el idáig, ahol most tartok. Hosszú még az út előttem és tudom, hogy Isten segít abban, hogy még többet tudjak tenni cigány emberként - magyar emberként. Az én társadalmi szerepvállalásom, hogy a hasonló helyzetből jövő fiatalokat segíteni, motiválni tudjam, vagy egy jobb élethelyzetbe tudjam őket segíteni. De, ami a legfontosabb: abban szeretnék segíteni a felnövekvő generációnak, hogy a tanulás mellett a hitük megélését is a fontosságai sorrend elejére tegyék az életükben.

„AZ ÜVEGPLAFON MINDIG OTT VOLT FÖLÖTTEM”

Jéri János közgazdász sorsfordító története

– Fogadd el, hogy bizonyos lehetőségek sosem érhetőek el számodra, hiszen cigány vagy – ez a „jó tanács” kísérte el fiatalként Jánost, aki Magyarország észak-keleti csücskében látta meg a napvilágot. Édesanyjával és testvérével közösen próbáltak kitörni a szegénység ördöginek ható köréből, ebben Nyír-egyházára költözésük volt az első fontosabb mérföldkő.

A roma fiút a nehézségek ellenére öröm is érte, hiszen tanárai szerették, motiválták, neki pedig ment a tanulás. Tudta is, hogy ez az egy út vezet a nincstelenségből kifelé.

Az egyetem hozott változást az életébe, ott ugyanis kinyílt számára a világ, olyannyira, hogy sorra szerzi azóta a diplomáit – nem fogadta meg tehát azt a bizonyos tanácsot, és neki lett igaza. A roma szak-kollégium is sokat adott neki, a konkrét támogatási formákon túl leginkább közösséget, barátokat kapott ettől az intézménytől.

A roma és nem roma emberek együttműködése, a közös jövőépítés felé optimistán tekint.

– A sok rossz mellett szerintem történtek nagyon pozitív dolgok ebben a társadalomban. Abszolút van rá esély, hogy majd egyszer ez nem lesz téma ebben az országban, társadalomban, hogy ki milyen származású – fogalmazott Jéri János.

Jéri János így vallott magáról:¹⁷

Édesanyám egyedül nevelt minket a húgommal egy északkelet-magyarországi településen, Dombrádon. 19 éves koromig éltünk itt. Akkor édesanyám állást kapott a Legóban, és Nyíregyházára költöztünk. Ez számomra nagyon nagy dolog volt, hisz egy olyan településről szakadtunk el, amely nagyon elmaradott, falusias jellegű. Kevés szociális szolgáltatás, nem megfelelő oktatás – ez egy kitörésnek számított akkor.

Nagyon szerencsés helyzetben voltam, mert engem mindig szerettek. A tanáraink is, de már az óvodában is mindig szerettek. S igazából nekem mindig voltak olyan tanárok az életemben, akik motiváltak a továbbtanulásra, bíztattak. Amikor érettségi közelébe kerültem – elkezdtem a gimit –, folyamatosan kérdezték, hogy mi akarok lenni. Tehát, motiváltak ők is, az intézményben is kaptam egy ilyen inspirációt, illetve otthon a családban is. Első generációs értelmiséginek mondanak engem mások – én úgy fogalmazok, hogy a családból én vagyok az első, akinek felsőfokú végzettsége van. De édesanyám elvégzett egy OKJ-s tanfolyamot akkoriban, 2006-2007 körül, aminek következtében el tudott helyezkedni, mint családsegítő szociális munkás a helyi családsegítő szolgálatnál. S akkor láttam, hogy igazából megéri tanulni, mert ahogy tanul az ember és minél több tudást szed magára, annál piacképesebb lesz. Beszélgettünk is erről, megfogalmazta, elmondta, hogy nekem is tanulni kell, mert így akkor jobba tehetem az életemet. Meghatározó indíttatás volt.

Egy üvegplafon-effektust mindig éreztem az életemben, akárha tanultam is. Hiába voltam ötös, de ha egy nagyobb presztizsű értelmiségi szakmáról beszéltem, hogy mondjuk jogász leszek, vagy közgazdász, vagy elmegyek a rendőrtiszti főiskolára, akkor mindig éreztem azt, „ó te cigány vagy, jó, jobb cigány vagy, mint a többi, mert tanulsz, de igazából neked ezek elérhetetlen célok!”

Az egyetemen nyílt meg úgy a szemem, hogy igazából el tudom érni azt, amit mások. Akkorra ért oda az önbizalmam, megértem arra, hogy egy komolyabb egyetemre menjek. Ennek hatására jelentkeztem a Corvinus közgazdaság és közpolitika szakára, elvégeztem,

¹⁷ https://szemelek.net/2020/10/20/_az_uevegplafon_mindig_ott_volt_folottem

jelenleg pedig jogot tanulok. Valamilyen szinten rácsáfoltam azokra, akik azt mondták, hogy nem tudom ezt elérni.

A roma szakkollégiumi rendszer nagyon sokat ad az ott lévő hallgatóknak. Azon kívül, hogy az ember kap ösztöndíjat, szálláslehetőséget, illetve szakmai mentorálást, emellett én szeretném kiemelni a közösséget. Az Evangélikus Roma Szakkollégiumban számomra a legnagyobb segítség a közösség volt. Jó volt látni, hogy van egy olyan szervezet, amely összefogja a más kultúrából érkező embereket, és igazán jó volt azt megtapasztalni, hogy van a hátam mögött egy olyan rendszer, aminek neki tudok dőlni és segít a céljaim elérésében.

Nagyon fontos, hogy emberségesek legyünk egymással, és minden ember, személyenként, ha van rá módja, akkor adjon lehetőséget más embernek. Hogy ő is bizonyíthasson, hogy megmutathassa, milyen ember. Sokan szoktak Amerikával példálózni, hogy ott mennyire jól sikerült az afroamerikaiak integrációja... A 40-50-es években már több olyan üzletember volt, aki támogatott szegény sorsú afroamerikai fiatalokat, lehetőséget adva, hogy elérjék azt, ami a többségi társadalom számára is elérhető. Szerintem a kulcs, hogy most mit tehetnek a romákért, szerintem az, hogy lehetőséget adjanak nekik, illetve teret.

Nem vagyok pesszimista. Szerintem az elmúlt években azért történtek pozitív változások is, mint mondjuk a szakkollégium. De nem csak az, hanem van egy stratégia is arra, hogy elérjék a romákat. Most indult például a 300 falu-program is a hátrányos helyzetű települések felzárkóztatására... Tehát a sok rossz mellett történtek nagyon pozitív dolgok ebben a társadalomban. Abszolút van rá esély, hogy egyszer majd az nem lesz téma ebben az országban és társadalomban, hogy ki milyen származású. De úgy gondolom, hogy ezért a romáknak is tenni kell, mert egyoldalú volnék, hogyha csak a nem cigány társadalomnak a hibáit emelném ki.

„A TISZTESSÉGES CIGÁNYOK SOKAN VANNAK, MÉGIS LÁTHATATLANOK”

Beriné Varga Dóra leendő szociológus sorsfordító története¹⁸

– Milyen családi környezetben indult az élete?

– Kisvárdán születtem – anyukám 19, apukám 20 éves volt akkor, később született még két öcsém. Egy kicsi faluban nőttem fel, Mezőladányban.

Apukám, akinek a legmagasabb iskolai végzettsége 8 általános, 15 éves kora óta fizikai munkával kereste meg a család megélhetését biztosító anyagiakat. Hosszú évekig távol tőlünk, Budapesten dolgozott, így előfordult, hogy csak 2-3 havonta láttuk őt. Később sikerült az otthonunkhoz közel stabil munkahelyet találnia, így az elmúlt 10 évben minden este otthon volt. Jelenleg ismét Budapesten dolgozik, de sokkal barátibb körülmények között, mint korábban. Anyukám, amíg kicsik voltunk, alkalmi munkákkal próbált besegíteni az anyagiakba. Hol takarításokat vállalt, hol napszámba járt. 35 éves korában leérettségizett, amiért rendkívül büszke vagyok rá. Az érettségi után több végzettséget is megszerzett,

azonban az ideális munkahely a falun belül talált rá: évek óta a helyi konyhán dolgozik szakácsként. Emellett továbbra is vállal plusz munkákat úgy, ahogyan azt édesapám is teszi, hogy nekünk, már felnőtt gyermekeinek mindenben segítségünkre tudjon tenni. A férjem mellett mai napig a szüleim a legbiztosabb támaszaim, sokat köszönhetek nekik. Az idősebbik öcsém szintén fizikai munkával keresi a kenyerét, pedig ő is érettségizett és üzletvezetői végzettséget is szerzett a szakács szakmája mellett. A kisebbik öcsém szociálpedagógia szakon végzett a Nyíregyházi Egyetemen idén januárban, azóta Budapesten él, ott dolgozik.

– Mivel foglalkozik jelenleg?

– Decemberre várjuk férjemmel a születendő kislányunkat, így most már a munkától távol, minden időm neki szentelem majd. A várandósságom előtt 2 évig dolgoztam szülésznőként a debreceni Kenézy Gyula Kórház szülészeti-nőgyógyászati osztályán. Jelenleg azonban – elszakadva az egészségtudománytól – egy új területen is szeretném megvalósítani terveimet, így idén szeptembertől a Debreceni Egyetem Szociológia és Társadalompolitika Doktori Programját kezdtem el, elsőéves doktoranduszként. A programot az anyai feladatok ellátása mellett szeretném végig csinálni.

– Miért döntött úgy, hogy roma szakkollégiumba jelentkezik?

– Elsősorban a havi ösztöndíj miatt jelentkeztem a nyíregyházi intézménybe, mely nagyban hozzájárult, hogy eredményesen befejezhettem tanulmányaimat. Olyan családban, ahol a szülők keményen dolgoznak a mindennapi kenyérért, és még így is adódnak anyagi problémák, a szakkollégium által biztosított havi ösztöndíj szó szerint kincset ér. Ezzel együtt a szakkollégium összetartó ereje, az egymás iránt érzett felelősség és tisztelet, szeretet igazán „emberré” kovácsolja a felvételt nyert hallgatókat.

Egy ilyen közösség tagjának lenni maradandó élményt nyújt egy egész életre. Ezekkel az érzelmekkel és tapasztalatokkal csak ebben a csapatban találkozhattam, és biztos vagyok benne, hogy hiányozna az életemből, ha nem kaptam volna meg ezt a lehetőséget.

– Bántották valaha a származása miatt?

– Szentől-szemben soha nem ért negatív megkülönböztetés, ilyen szempontból nagyon szerencsésnek mondhatom magam. Az is igaz azonban, hogy az egyetemi előadások alkalmával, majd később, a munka világában számtalanszor futottam bele a cigányságot érintő kritikába. A legmaradandóbb élményem talán az, amikor másodéves egészségügyi hallgatóként megkezdtem a gyakorlatomat a városi kórházban. Köztudott, hogy vannak kórházak,

ahol „A” és „B” részleg működik a szülészeti osztályokon. Nyilvánvalóan az „A” részlegen vannak a VIP szobák, míg a „B” a normál részleg, ahol többágyas szobákban szép számmal vannak cigány kismamák, vagy éppen anyukák. A gyakorlat megkezdése előtt valószínűleg külföldi hallgatónak néztek – ez máskor is előfordult velem –, így természetesen az „A” részlegre akartak beosztani. Én azonban jeleztem, hogy inkább a másik oldalra mennék. Nagyot néztek, aztán gondolom, leesett a tantusz, hogy miért is lesz nekem jó a „B” oldalon... Tettem a dolgom az osztályon egész héten, a hét végére pedig minden anyukával, kismamával sikerült kicsit közelebből megismerkednem. Péntek délután, amikor a műszak végén elköszöntem, minden kórteremben azt kérték, hogy amikor csak tudok, erre az osztályra jöj-jek, mert ők annyira büszkék, hogy cigány hallgató van közöttük. Mintha családtag lennék. Elmondásuk szerint magabiztosabbak lettek azáltal, hogy engem megismertek, és én leszek a példa a gyermekeik számára. Ettől nagyobb dicséretet soha nem kaptam!

– A média gyakran torz képet fest a cigányokról, rendre a szélsőségeket emelik ki: szegénység, bűnözés, kivételes tehetségek... Ön szerint milyenek a romák valójában?

– Amikor az egyetemre bekerültem, az volt a legnagyobb félelmem, hogy egyedül leszek cigány hallgató. Ez valósággá vált: a tanulmányaim alatt végig egyedül voltam. Aztán a szak kollégium és egyéb iskolán kívüli tevékenységeim révén több cigány hallgatót ismertem meg és rájöttem, hogy nem is vagyunk kevesen. Ehhez képest viszont még mindig nem tud rólunk a többségi társadalom. Valóban igaza van azzal kapcsolatban, hogy vagy a mélyszegénység és az úgynevezett „cigánybűnözés” van terítéken, vagy a rivaldafény és média világába belecsöppent egy-egy tehetség van címlapon. A roma társadalmat hazánkban abszolút nem ismeri a többségi társadalom, csak a fent említett két véglet létezik. És hol vagyunk mi? A gyakran többgyermekes családból származó, munkanélküli szülőkkel a háttérben, sokszor mélyszegénységből kitört és diplomát szerzett ápolók, szülésznők, tanárok, mérnökök, informatikusok, orvosok, jogászok és még sorolhatnám... Mert igenis vagyunk és nagyon remélem, hogy egyre többen leszünk. Bár nem csillogunk a rivaldafényben, ettől függetlenül társadalmilag hasznos munkát végzünk. Azonban el vagyunk veszve a rengetegben. Ilyen mértékű megkülönböztetéssel nem lehet együtt élni, hiszen itt vagyunk mi, a két lábon járó bizonyítékok, akiknek az élete valóban nem a reflektorfényben csillog, de nem is börtönbüntetésre várunk. Számtalanszor találkoztam már azzal a véleménnyel, hogy én százból az az egy vagyok, akinek sikerült. Aztán elmondom, hogy cigány, diplomás férjem van, diplomás öcsém van, diplomás sógornőim vannak, és megakadnak a lélegzetek. Nem

százból vagyok az az egy. Már nem. Csak egy kicsit nagyobb hangsúlyt kell fektetnünk arra, hogy megmutassuk magunkat a nagyvilágnak. Mert saját magunknak kell kiharcolnunk, hogy megismerjenek, elfogadjanak és bizonyítsuk, hogy mi vagyunk az arany középút, amit a társadalmunk sajnos még nem ismer. El kell mennünk rendezvényekre, vállalnunk kell interjúkat, nyilvános szerepléseket, mert másképp nem fogjuk bebizonyítani, hogy rosszul ítélik meg a roma társadalmat, nincs ok a megkülönböztetésre.

- Hogyan változott Ön szerint az elmúlt években, mennyire tapasztalható 2020-ban bármilyen konkrét megkülönböztetés a romákkal szemben?

- Volt egy időszak, amikor azt éreztem, hogy nem néznek rám csúnyán az utcán csak azért, mert barna a bőröm. Viszont az elmúlt 2-3 évben rosszabbnak érzem a cigánysághoz való össztársadalmi hozzáállást. Egyre fokozódik a „cigánybűnözéssel” való megbélyegzés, a „csak a segélyek miatt szülnék halomra” típusú megjegyzések. Pedig statisztikai adatok alapján nem nőtt sem a cigányok által elkövetett bűncselekmények száma, sem a cigány gyermekek születésének száma az elmúlt évek összesített adataihoz képest. Tehát kicsit utánanézve egyértelműen kiderülne, hogy megalapozatlan a gyűlölet, de a tájékozódás a jelek szerint nem fér bele a többségi társadalom gyűlölködő tagjainak drága idejébe.

- A munka világában éri-e megkülönböztetés hazánkban jelenleg a romákat?

- E téren még mindig érzek egyfajta bizalmatlanságot a munkáltatók részéről a romákkal kapcsolatban. Tény, hogy több lehetőség van már, mint a szüleink idejében volt, viszont családon belüli tapasztalatok bizonyítják, hogy ha egy munkaadónak választania kell, inkább egy nem cigány alkalmazottat vesz fel, mint fordítva. Ez azonban nem lehet kifogás egyetlen roma munkavállaló számára sem, hiszen mindenhol ki kell járni a bizalom útját, a lehetőségekkel pedig élni kell. Munkaerőre mindig és mindenhol szükség van, a nehézségek ellenére is menni és bizonyítani kell a munkára való alkalmasságot.

- Mit tanácsolna azoknak, akikben különböző benyomások hatására továbbra is negatív kép él a romákkal kapcsolatban?

- Járjanak nyitott szemmel! Ne csak a rosszat lássák meg, adjanak második esélyt. Tudom, hogy az elvesztett bizalmat nehéz visszanyerni, bármilyen okból is veszítettük el, de mindenkinek jár egy újabb lehetőség. Nem utolsó szempont, hogy nem csak romák okozhatnak negatív benyomást: a nem cigány társaink is ugyanolyan formában képesek ártani és bántani. Ha nekik jár a megbocsátás, akkor a romák is érdemeljék meg.

- Mit üzenne azon roma társainak, akik szívesen választanának értelmiségi pályát?

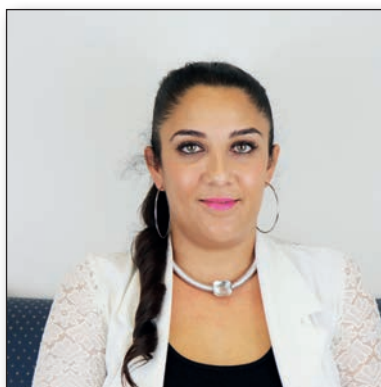
- A tanulásba fektetett energia minden formában meghozza gyümölcsét. Az értelmiségi pálya elérésének egyetlen kulcsa a szorgalom és kitartás, amelynek felül kell írnia minden nehézséget. Ha kitartó az ember és eléggé elszánt, akkor bármit elérhet. Tessék bátornak lenni és megoldozni az álmokért!

- Milyen fejlődési lehetőséget, konkrét lépéseket lát reálisnak a romák és nem romák közötti párbeszéd, közeledés, közös nemzetépítés terén?

- Az oktatásban látom a megoldást. Rengeteg időt és pénzt kellene fordítani a romák oktatására, hiszen a legtöbb nézeteltérés oka az iskolázatlanságból eredő tudatlanság, melyet kihasználnak az emberek. A többségiek mondhatják, hogy nincs miről beszélniük, hiszen a romák nem értik, nem tudják, mik az alapvető társadalmi problémák, a romák pedig szintén azzal védekeznek, hogy ők ehhez nem tudnak eleget a világ dolgairól. Az intelligencia fejlesztésével, az alapvető iskolai tudás megszerzésével a romák is megértenék a problémák forrását, változna a hozzáállásuk és egyenlő partnerként kezelnék őket egy közös párbeszédhez, amely kezdő lépése lehetne a nemzetépítés jobb irányba terelésének. Remélem a közeljövőben sikerül majd a férjemmel karöltve egy olyan módszert kidolgozni, mely ezt az utat fogja segíteni a roma fiatalok körében.

„HÍDEMBER LETTEM A ROMA ÉS NEM ROMA EMBEREK KÖZÖTT”

Balogh Mariann óvodapedagógus sorsfordító története

– Egy kicsit nehezebb volt elindulni gimnáziumba – emlékszik vissza szerényen diákéveire a ma már diplomás pedagógus, akit egyedül nevelt fel édesanyja. Gondoljunk csak bele, mekkora lelki tartás, elkötelezettség szükséges ahhoz, hogy egy fiatal lány szembe tudjon menni a többségi társadalom előítélete mellett saját rokonsága mielőbbi házasságkötésre való motiválásával!

Sokakhoz hasonlóan ő is egyedüli roma volt szaktársai között az egyetemen, ennek ellenére szép emlékei vannak mind a tanulmányokról, mind a roma szakkollégiumról. Három diplomája megszerzését követően még most is tanul, miközben 2013 óta Nagyecsedben dolgozik.

– Az elején indiai cserediáknak néztek. Nagyon hamar helyt tudtam állni: fontos, hogy be tudj illeszkedni, amihez kell megfelelő személyiség és befogadó közeg is – idézi fel Balogh Mariann az egyetemi évek tapasztalatait.

Egyetemista ismerősei gyorsan felfedezték, milyen jó is az, hogy van egy roma társuk. Gyakran fordultak hozzá kérdéseikkel, többször volt interjúalany, tipikus élményként maradt meg benne, hogy egy szobában körbeülnek és érdeklődve hallgatják a roma létről szóló történeteit.

– Az a szerepem, hogy hídember legyek. Az a feladatom, hogy közelítsem egymáshoz a roma szülőket és a nem roma óvónőket. Roma szempontból pedig példát kell mutatni a fiatalság számára, hogy miért szükséges, fontos a továbbtanulás, egy szakma megszerzése.

– Mióta téged ismerlek, máshogy nézek a cigányságra – mondta neki egy barátnője. – Aligha kaphat ennél nagyobb elismerést, visszaigazolást az életdöntései helyességéről egy roma személy.

Balogh Mariann így mesélt az interjúban:¹⁹

Oláh cigány családban nőttem fel, édesanyám egyedül nevelt. Nagyecseden jártam óvodába, általános iskolába és a gimnáziumi éveimet is itt töltöttem el. Egy kicsit nehezebb volt elindulni gimnáziumba, mint a többségnek, ugyanis a roma tradíciók szerint már elég korán kértek, hogy férjhez menjek. Mindig nemet mondtam, ahányszor csak jöttek az udvarlók, mert én szerettem volna továbbtanulni. Édesanyám féltett az elején. Félt a rokonságtól, hogy ugyan mit fognak mondani, hogy ha továbbmegyek és nem tartom a hagyományt, hogy roma lányként mielőbb férjhez kell menni.

Főiskolára bejutva nagyon szép élményeim vannak. Elfogadtak. Ugyanakkor az egyetlen roma voltam óvodapedagógus szakon. 2011-ben végeztem a Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Karán. 2013-ban bekerültem a roma szakkollégiumba, akkor végeztem az általános és családügyi mediátor szakot, illetve 14-ben a roma kulturális fejlesztő szakot. Még jelenleg is a kar hallgatója vagyok, közoktatásvezetés és pedagógus szakképzés előtt állok. Nagyecseden dolgozok 2013 óta. Nagyon szeretem a hivatásom.

A szakkollégiummal úgy kerültem kapcsolatba, hogy a régi tanáraink hívtak fel azzal, hogy van egy ilyen lehetőség és jó lenne, ha visszamennék. Nagyon örültem annak, hogy ugyanolyan roma hallgatókkal találkozom, amilyen én vagyok. Közös a problémánk, közös a kultúránk. Közös dolgokat élünk meg, mind-mind külön. És nagyon örültem annak, hogy barátokra lelek, mai napig tartó kapcsolatokra.

Az egyetemi tanulmányaim elején ugyanis indiainak néztek, cserediáknak, aztán nagyon hamar helyt tudtam állni. Nagyon fontos, hogy be tudj illeszkedni, illetve akarj. Ez kettős

¹⁹ https://szemelek.net/2020/11/03/sorsforditok_mariann

folyamat, mert kell egy nyitott személyiség, illetve kell egy befogadó közeg. Arra emlékszem, hogy kis elsőként a végzős hallgatók, akik éppen a szakdolgozatukon dolgoztak roma-ügyben, mindig engem kerestek fel. Mariann, olvasd el, vagy hogy te, ezt hogy látod? Vagy gyakran volt roma témában beadandó dolgozat, mindig tanácsot kértek, vagy csak hogy meséljek. Olyan jó volt sokszor: egy koliszubában körbe ültek, és kérdéseket tettek fel. Sokszor voltam interjúalany szakdolgozatnál, ez olyan nagy élménnyel töltött el, hogy igenis, felnéznek rám, illetve segítséget kértek.

Vannak távolságok, a munkámból adódóan én hídembernek érzem magam. Szerepem egy hídemberé, feladatomban, hogy a részt megpróbáljam áthidalni, egymáshoz közelíteni a roma szülőket és a nem roma óvónőket. Így erősíteni egymás elfogadását is, illetve roma szemszögből egy példát, egy utat mutatni a roma fiatalság számára, hogy miért fontos, szükséges a továbbtanulás, egy szakma megszerzése.

Mit jelent ez a folyamatos kettősség? Például a szülő egyáltalán nem érti, miért kéri a pedagógus a csoportpénz befizetését, vagy miért kell egy családi napra eljönni. Illetve a pedagógust rá kell venni, hogy kicsit máshogy kommunikáljon. Azzal a megértéssel, hogy az az egyszerű roma szülő talán kicsit szégyelli a helyzetét, nincs önbizalma a többiek közé eljönni, mert nincs olyan ruhája, nincs olyan cipője... vagy nem úgy tud kommunikálni. Ugyanakkor a roma szülőnek meg kell magyarázni, hogy miért fontos eljönnie egy ilyen családi napra, nyílt napra vagy egy munkadélutánra, miért fontos az, hogy képviselje a gyerekeit. Elmondani annak a nem roma pedagógusnak, hogy figyelj, sokkal többértű az a probléma, amivel egy roma nőnek meg kell küzdeni. Nem azért késik, mert vásárolgatott. Bele kell csak gondolni, mit jelent arról a romatelepről kijönni, ahol út sincsen, abból a sárból kikászálódni... Gyalog. Télen. Legyenek kicsit toleránsabbak.

Én akkor lennék boldog, ha a családomból, a baráti körömből egyre több fiatal jutna el a felsőoktatásba. Hogy szakmát szerezzenek és boldogan éljenek. Hátrányok nélkül.

Volt egy csoporttársam, akivel együtt végeztük az óvodapedagógia szakot, és harmadévvégén azzal engedett el – egyébként mai napig barátnők vagyunk – Mariann, mióta téged ismerlek, máshogy nézek a cigányságra. S ott érett meg bennem, hogy igenis, nekem ez az utam, hídnak lenni!

„HA LENNÉNEK GYEREKEIM, AZT MONDANÁK RÁJUK, HOGY FÉLVÉREK?”

Orgován Lilla tanítónő sorsfordító története

– A velem egykorú lányoknak már nem egy, hanem három gyereke van. Az idősebb asszonyok mindig azt kérdezték, mikor megyek már férjhez, mikor szülök már gyereket – ezzel érzékeltette sorozatunk újabb interjúalánya, hogy míg nagyon sok bátorítást, támogatást kapott a tanáraitól, szűkebb környezete nem értette, miért akar tanulni.

Ő azonban szülei segítségének is köszönhetően folyamatosan járta ki az iskolákat – ahol mindig azt mondták, hogy haladjon csak előre, „több van benne” –, ám pályaválasztás előtt elbizonytalanodott, merre tovább. Másokat korrepetálva, édesanyja javaslata alapján ismerte fel, hogy jó tanító válhat belőle.

Egyetemistaként séta közben szólította meg egy másik roma egyetemista, aki meginvitálta a roma szakkollégiumba. Sok plusz információval gazdagodott itt.

– Teljesen megváltozott a világról alkotott véleményem, nyitottabb lettem, jobb ember lettem – emlékszik vissza ennek az intézménynek a hatására Lilla, aki arra is rájött, milyen szerencsés, hogy az etnikai megkülönböztetés elkerülte gyermekkorában.

– Ha folyamatosan azt hallja valaki, hogy a cigányok bűnözők, büdösek, nem dolgoznak, akkor azt elhiszi – mutat rá a média generációkon átívelő társadalmi hatására. Szerinte nagy gondot jelent, hogy a külsejük alapján ítélik meg sokan a társadalom tagjait.

Orgován Lilla vallomása²⁰:

Anya is, meg apa is megtett mindent, hogy nekünk mindenünk meglegyen. Nagyon sokat dolgoztak: reggel elmentek, vagy épp hajnalban és este jöttek haza. Nekünk mindenünk meg is volt, úgy a tanúhoz szükséges eszközök, a ruhák, cipők, tehát, tényleg úgy jártunk iskolába, ahogy egy átlagos gyerek jár. Senki nem azt látta a küllemünkön, hogy valami nehéz családi körülmények közül jövünk, mert a szüleink mindenben támogattak. Én úgy nőttem fel, hogy azt láttam, dolgozni kell, mert ott vannak az én szüleim nyolc általánossal és ugyanúgy meg tudták nekem adni azt a lehetőséget, hogy továbbtanuljak, mint azok a szülők, akik menő vállalkozók. Nem beszélve arról, hogy az unokatesóim sokkal jobb környezetben nőttek fel, vállalkozó szülőkkel – mégis én azt éreztem, hogy nekem van több lehetőségem. Nem a jóba születtem bele, hanem szeretetbe, és hogy akaratlanul, kellő munkával igenis el lehet érni a céljainkat. Nem feltétlenül az anyagiakon dől el, ha nagyon akarunk valamit: össze tudjuk gyűjteni rá azt a pénzt, akár egy nyári szünetben is, hogy el tudjunk indulni.

Imádtam középiskolásnak lenni! Talán azért is, mert ugye, kistelepülésekről beszélünk, kisvárosról. Fehérgyarmaton jártam közgazdasági szakközépiskolában, nővérem is ott végzett, ezáltal már ismerték. Ő is jó eredményekkel végzett, nagy reményeket fűztek hozzám is. Én azt tapasztaltam, hogy a tanáraink mindig biztattak, sokkal jobb teljesítményt vártak el, mindig arra ösztönöztek, hogy több van bennem, igenis meg tudom csinálni, ne legyen elég a négyes, hanem tanuljak egy kicsit többet és legyen ötös, mert bennem van. Ők biztattak engem. És mennyire furcsa, hogy a saját környezetemben, a településen, a velem egykorú lányoknak nem egy, hanem már három gyereke van, és az idősebb asszonyok mindig azt kérdezték, hogy mikor megyek már férjhez, mikor szülök már gyereket? De az iskolában én ezt nem kaptam meg.

²⁰ https://szemelek.net/2020/11/17/sorsforditok_lilla

Nem tudtam dönteni a negyedik évemben. Februárban ott álltam, Úr Isten érettségizni fogok, és nem tudom, hogy hova szeretnék menni, melyik az a pálya, amelyik engem érdekel. S akkor felajánlották, hogy maradjak még egy évet, lesz egy szakmád, és közben majd rájövünk... És ebben az ötödik évben elkezdtem korrepetálni az osztálytársaimat, s észrevettem, hogy ez valahogy nekem jól megy! Megértik, amit magyarázok, jó jegyeket kapnak, átmennek a vizsgán, s akkor kezdem el azon gondolkodni, hogy talán pedagógiai pályára fel kellene mennem. De még akkor se tudtam, hogy akkor tanár szakra, vagy tanító szakra ... jó voltam matematikából is, meg magyarból is... De olyan nincs, hogy matematika-magyar! Gondolkodtam, gondolkodtam, és anyukám mondta, miért nem mész tanítónak? Olyan büszke lennék rád, hogyha tanító lennél! Tanító, aki kis gyerekekkel foglalkozik – te is emlékszel a saját tanítóidra, sokkal jobban, mint a tanáraidra! Megtanítod őket írni-olvasni, mennyi szeretetet kap egy tanító! Ezt ő látta, ahogy minket iskoláztatott. És beadtam, úgy gondoltam, megpróbálom, meglátjuk, hogy tetszik-e vagy sem. Az első félév után mondtam anyának, hogy köszönöm, mert ez egy csoda, imádtam az óráimra bejárni, aztán majd jöttek a gyakorlatok, nagyon élveztem....

Sétáltam az egyetemi szökőkút környékén, s odajött hozzám egy lány és megkérdezte: ugye, te cigány vagy? Igen. Van egy szakkollégium, aminek én a tagja vagyok, gyere, menjünk be!

Mondtam szinte rögtön, hogy én a tagja akarok lenni. Elutasítást nem ismerve mentem oda, és három és fél évig voltam szakkollégista. Ez a kapcsolat azóta is megmaradt. Ez annak köszönhető, hogy én tényleg szerettem szakkolis lenni, tényleg szerettem azokat a programokat, a kirándulásokat, a bennmaradós hétvégéket, az összes modul érdekelt. Minden, mert azt láttam, hogy teljesen megváltozik a világról alkotott véleményem. Ahogy megismertem a többieket, az ő élettörténetüket, hogy ők hogyan nőttek fel, hogy szembe kellett nézniük azzal, hogy a tanáraik azért adtak nekik rosszabb jegyet, mert cigányok, s nem azért, mert nem voltak képesek elérni azt a jó jegyet. Rádöbentettek, hogy én eddig valami burokból élhettem, mert semmi ilyen tapasztalatom nem volt! Annyira természetes volt, annyira természetesnek vettem, hogy nekem könnyen ment minden, és ott szembe-sültem vele, a többieknek mennyire nehéz volt. És ezáltal jobb ember lettem, nyitottabb lettem, felszállt a rózsaszín köd. Persze, csodálatos a világ, most is azt mondom, csak igen, vannak nehézségek.

A szakkollégiumtól nagyon sok mindent kaptam, barátokat kaptam, sőt, a családom volt a szakkollégium, amikor másfél hónapig nem tudunk hazamenni, mert folyamatosan programok vannak... Akkor velük vagy ott, s már úgy érzed, ő már nem a barátod, nem a barátnőd,

hanem a testvéred. A húgod, mert elkezdted istápolni, mint az otthoni húgodat. Úgyhogy főztem is – mindenkinek. Mikor kimentem a konyhába, elkezdtem sütni a fasírtot, nem tudtam megfélemlkezni arról, hogy de a többiek is itt vannak...

Amit a hírekben látunk, az nagyban befolyásolja az emberek szemléletét a cigánysággal kapcsolatban. Ha folyamatosan azt hallja valaki, hogy a cigányok bűnözők, a cigányok büdösek, koszosak, nem dolgoznak, segélyeken élnek, akkor azt elhiszi. Ha folyamatosan csak a rosszat hallják, és ki is van emelve, hogy ezt cigányok követték el, akkor egy bizonyos ellenállás érhető módon kialakulhat a magyar társadalomban. És ez generációról, generációra át is öröklődik, tehát ha nagypapa azt mondja az unokájának, hogy ne barátkozz cigány gyerekekkel az óvodában, mert ők büdösek, ők koszosak, akkor a kisgyerekek nem fog barátkozni, mert ő még nincs tudatában, hogy ő ugyanolyan gyerek, mint én. Nincs abban a helyzetben egy kisgyerek, hogy el tudná dönteni, hanem az van, amit óvónéni mond, amit anyuka mond, amit nagypapa mond... És elég, ha nagypapában benne maradt valami, s már a gyerekei viszonyulását is eldöntötte. Nem házasodhatsz össze egy cigánnyal, nem lehetnek félvér-gyerekek, mert hogy már ezt is mondják! Nem értem: ugyanúgy magyar állampolgár vagyok én is, mint az a másik magyar ember. Ha lenne gyerekem egy úgymond magyar embertől, akkor azt mondanák, hogy félvér gyerekek. Két magyar ember gyereke hogy lehetne már félvér? Igen, cigány nemzetiségű vagyok, de itt élek, a magyar szokásokat tartom, magyar normák szerint élek, úgy is tanultam, a családom is úgy él, tehát nem értem, hogy miért ne lehetne éppen magyar párom vagy magyar férjem?

Ez a baj, hogy előítélettel állnak az emberek a másik emberhez, szerintem ez független a származástól. Megpróbáljuk leírni az ember személyiségét abból, ahogy kinéz. Tehát, ha valaki szemüveges, akkor azt mondjuk rá, hogy az nagyon okos, mert ilyen a magyar társadalom, hogy aki szemüveges, az okos! Ha valakin tetoválások vannak, akkor az bűnöző. Azok jó emberek nem lehetnek, talán még nem is dolgozhatnak. Nekem is van, és mégis jó ember vagyok, nem vagyok bűnöző! Ha valakin szakadt nadrág van – most már divat, de régebben nem volt az – akkor ő valószínűleg szegény, vagy nincs pénze, de feltétlen igénytelen, pedig lehet, hogy nem erről van szó. Lehet, hogy fontosabb neki, hogy iskolába járjon, mint hogy új nadrágot vegyen. Így működik a társadalmunk, hogy a cigányságot is a külseje, a bőre színe alapján próbálja megítélni, és mindenkire ráhúzni azt, hogy bűnözők, hogy lopnak, csalnak, nem akarnak tanulni, nem akarnak dolgozni – pedig csak ezt a kitörési lehetőséget látom.

EBBŐL LEGYEN ELÉG!

Megyesi Judith leendő szülésznő gondolatai Sorsfordító-témában

Mit tart fontosnak a gyermekkoráról, a származásáról elmondani a Sorsfordítók sorozatban?

Ötödikként születtem egy hétgyermekes családban. Szüleim partiumiak és a három idősebb testvérem is még ott, a mai Románia területén született. A rendszerváltás után került a család Magyarországra, s az első kemény időszakot (menekülttábor, közös albérlet másik családdal), követték a további nehézségek. Anyukám szinte egyedül nevelt bennünket, apukám majdnem 200 km-re dolgozott. Ez a nehézség idővel csökkent, mikor Nagykerékibe költöztünk, de anyukám mindennapjait akkor is a rólunk való gondoskodás tette ki, ami valljuk be, nem mindig volt egyszerű, de sose hallottam panaszkodni. Sőt, bennünket is arra neveltek, hogy legyünk mindig hálásak azért, amink van és tudjuk azt is megosztani. Emlékszem, volt a faluban egy idős bácsi, aki éppen nem volt hajléktalan, mert volt egy omladozó háza, de sokszor enni se volt mit neki. Annak ellenére, hogy mindent be kellett

összünk, mindig akadt valami, amit tudtunk adni neki, amit ő itt-ott szedett virággal hálált meg.

Apukám nem a szokványosan kedveskedő ember volt, de egyszer megjegyezte anyunak, hogy egy marék gazból is finomat tud főzni. Mert sokszor így volt... Csalánból, porcsintból leves, főzelék, parlagfűből, gyermekláncfűből saláta, a különböző, általunk gyűjtött gyógyteák a mindennapjaink része volt. Habár akkor nem mindig erre vágytunk, de annyira változatosan tudta elkészíteni ezeket az ételeket, hogy ma már tudatosan része az étrendünknek, mert tisztában vagyunk vele, hogy milyen egészséges; és hálás is vagyok ezért – nem melleleg hatalmas tudást, kreativitást is kaptunk ezáltal!

Hálás vagyok a szüleimnek, hogy megtanították tisztelni a saját és mások kultúráját. Már kiskorunktól kezdve a népzene, néptánc, a különböző népi hagyományok fontos szerepet töltek be az életünkben. Arra is mindig figyelmeztettek, hogy a tudás és akarat az, amivel bármit el tudunk érni. Úgy nőttünk fel, hogy nem volt televíziónk, helyette viszont nagyon sok könyvet kaptunk, amik által új világok nyíltak meg számunkra. Nagyon sokat jelentett, hogy szüleimhez bármilyen témájú kérdéssel lehetett fordulni, mert olyan olvasottsággal rendelkeztek, mint kevesen. Ez a fajta tudás mindig inspiráló volt.

Nem utolsó szempont a hitünk gyakorlása. Református család vagyunk, a hit, a közösség a mindennapjaink része volt. Hiszem, hogy Isten vezette, segítette a családomat eljutni idáig. Hálás vagyok, hogy megmutatták a hit erejét, és megtapasztalhattam, hogy nincs olyan helyzet, nehézség, amiben a Jóisten ne lenne mellettem, mellettünk és ne segítene át.

Mi indította arra, hogy jelentkezzen a roma szakkollégiumba?

Mikor utolsó éves voltam a középiskolában, nővérem már akkor tagja volt a szegedi szakkollégiumnak. Sokat mesélt a különböző programokról, lehetőségekről, amik felkeltették az érdeklődésemet. Nyilván az ösztöndíj sem volt utolsó szempont, így kevesebbet kellett dolgoznom iskola mellett, ami hatalmas segítség volt. Ezáltal és a tutorok, mentorok, nyelvórák biztosításával több időm volt a tanulmányaimra koncentrálni.

Nem voltak fenntartásai, egy nevében is vállaltan cigány közösséghez csatlakozni?

Nem, semmi fenntartásom nem volt. Sőt, inkább örültem a lehetőségnek és kíváncsian vártam, meg sem fordult a fejemben, hogy bármi gondot okozhatna az, hogy „papíron is” cigány közösséghez tartozom. A faluban, ahol felnőttem, nagy számban vannak romák, a gyerekkori barátaim is többnyire ők voltak, együtt nőttünk fel. Soha nem jelentett gondot

az ilyesmi, ma is sok cigány fiatal tudhatok a barátaim között. A mindennapjaim részei, mint minden más ember. Ha kellett, ezért ki is álltam, nem egyszer. Az igazságérzetem elég erős, és otthonról is ezt kaptam, hogy nem szabad fedezékbe vonulni, ha valaki hátrányt szenved valamiért.

Mit jelent ez a kiállítás? Érzékeltetné példákkal?

Csak mert ez a kérdés, az ember nem szívesen mesél el ilyesmit, ugyanis ezt meg kell tenni, ha az élet úgy hozza, de nem azért, hogy utána beszéljen róla. Például többször is előfordult, hogy a jelenlétemben elkezdtek “cigányozni”, mutogatni ránk. Nem tudtam megállni, hogy ne hívjam fel a figyelmét a másik félnek, hogy egyrészt egyetemista fiatal az, akit ő leminősít, de ha nem az lenne, akkor is egy embertársa, másrészt ez a megnyilvánulás az ő intelligencia szintjét tükrözi, ami úgy látszik nem túl kiemelkedő. A legnehezebb egy doktornővel szemben volt, aki egy kiskorú cigány lány és gyermeke ellátásánál vett részt. Borzasztó megalázóan és hangosan beszélt, minősíthetetlen stílusban. Először szóhoz sem jutottam a megdöbbenéstől, majd csak annyit tudtam mondani, hogy ebből legyen elég. Ennek a váratlan megszólalásnak elmondások szerint azóta is megvan a hatása. De talán az is fontos, hogy emellett nem egyszer működtem közre, vagy épp önkéntesként segítettem különböző érzékenyítő programokon, ahol a kisebbségi és többségi társadalom vegyesen vett részt és a közös munka összehozta az embereket.

Két részletben volt az ERSZK tagja: 2014 szeptemberétől – 2015 júniusáig, majd 2016 szeptemberétől 2020 januárjáig. Volt ennek valami különös oka?

2015 elején a Református Szeretetszolgálat Önkéntes Diakóniai Év programirodája meghirdetett egy önkéntes lehetőséget Uruguayban. Ezt megpályáztam, és így 10 hónapot ott tölthettem. A főváros, Montevideo gettó negyedében dolgoztam egy felzárkóztató programban, amit az evangélikus egyház működtetett. Én főleg a 6-14 évesek programjában vettem részt, aminek az iskolai felzárkóztatás, illetve a drog- és bűnmegelőzés volt a célja. A borzasztó körülmények között, nagyon nehéz háttérrel élő fiatalokért, gyerekekért sokszor napi szinten, szó szerint küzdöttünk. Heti 1-2 alkalommal a 15-20 év közötti, illetve a 20 év feletti projektjébe is besegítettem. 2020 januárjában pedig még nem a diploma szerzés miatt hagytam el a szakkollégiumot, hanem mert a Jóisten megajándékozott egy gyönyörű kislánnyal. Most, Boróka mellett fejezem be a tanulmányaimat, s már nem csak elméleti tudással rendelkező szülész nő leszek.

Miben látja a roma szakkollégiumok jelentőségét? Tud valami olyat ez az intézményrendszer, ami korábban esetleg hiányzott az itt tömörülő fiatalok életéből, neveletéséből?

Szerintem a legfontosabb, amit kaphat az ember, az a támogató háttér. Sokan úgy kerülnek felsőoktatásba, hogy a család részéről semmilyen bizalmat nem kapnak, nemhogy anyagi, de még erkölcsi támogatást sem. Ezt a szakkollégiumok teljes mértékben megadják. Nem csupán az intézmény részéről, hanem a hasonló háttérrel rendelkező fiataloktól, diák-társaktól, ami húzó erő tud lenni. Itt egy helyen vagyunk, ismerjük egymást, szóval önmagában ez a közösség hatalmas ajándék.

Ön változott-e, mennyiben, miben változott az itt eltöltött évek során? Mit kapott az ERSZK-től?

Mindig elég határozott személynek tartottam magam, de előfordult, hogy nem a megfelelő módon képviseltem az elveimet, vagy csak nem tudtam elég hatékony lenni. Az ERSZK-ban eltöltött idő alatt nagyon sok olyan képzésen, tréningen tudtam részt venni, ahol a megfelelő kommunikációt, érvelést tudtuk gyakorolni. Hatalmas segítség ez a szakmai gyakorlataim, tanulmányaim során is, sajnos többször is előfordult, hogy valaki hátrányt szenvedett etnikai, anyagi háttere miatt. Kezdetben csak azzal tudtam kifejezni az egyet nem értésemet egy adott szituációban, hogy tettem, amit más nem akart, az alapból kiszolgáltatott helyzetben próbáltam könnyíteni. Ma már van bátorságom ezt szóban is kifejezni, és a sok gyakorlásnak érzem a hatását. Nem nagy kövek megmozgatásáról van szó, de megteszem, amit tudok és bízom abban, hogy egyszer majd nem kell ilyen dolgok miatt aggódni. Most még kell, az egészségügyben, a szülőszobában különösen is...

Társadalmi szinten mit lehetne tenni a többség és kisebbség közti feszültség csökkentése, az együttélés érdekében?

Mindenképp az oktatásban látom a megoldást, de nem kizárólag az intézményen belüli, iskolai oktatásra gondolok, habár az is nagyon fontos. Az együttélés érdekében mindenképp az együttélést részesíteném előnyben. Ahogy egy családon belül a gyerekek is úgy lesznek „jó testvérek”, ha közös dolgokat tesznek, közös élmények érlelik őket, úgy gondolom, hogy egy társadalmon belül is akkor tudunk jól együtt élni, ha tényleg együtt létezőnk. Közös programok, közös fejlesztések, ahol megismerhetjük a másik életét, kultúráját, szokásait és ezáltal könnyebb elfogadni, hogy a másik miért csinál valamit másképp. Tűnhet ez kicsit utópisztikusnak, de egy ilyen nehéz kérdésre csak így tudok válaszolni.

„EGYRE INKÁBB FELTŰNNEK ÉS ZAVARNAK A KIS, HÉTKÖZNAPI RASSZIZMUSOK”

.....

**Kiss Levente, leendő szociológus gondolatai
sorsfordító-témában**

.....

Mit tart fontosnak a gyermekkoráról, a származásáról elmondani bemutatkozásként a Sorsfordítók sorozatban?

Ami témába vág és meghatározó élménye a gyerekkoromnak, azok az elvárások és az igazságtalanságok. Elvárások alatt főleg arra gondolok, hogy a két testvéremmel úgy nőtünk fel, hogy egyetemre kell menni, ez a minimum, ami érhető, ha számításba vesszük, hogy mindkét szülőm első generációs értelmiségi. Igazságtalanságok alatt pedig azt értem, hogy én a gyerekkoromban folyamatosan azt éreztem, hogy a környezetem igazságtalan velem, valamiért mindig én húzom a rövidebbet. A kiközösítés, a kipécézés, az előítéletek

és a kettős mérce mindenhová elkísért, emiatt pedig egy kicsi, belső, permanens lázadásban éltem/élek. Szerintem ez az a két dolog, ami miatt oda kerültem, ahol most vagyok.

Ezek szerint nem muszáj ahhoz romának/cigánynak lenni, hogy gyerekként megélje valaki az igazságtalanságot, kirekesztettséget...

Ez valóban így van, mondjuk az én helyzetem nyilván teljesen más. Gyerekként általában más dolgok érdekelték, mint a kortársaimat, ráadásul nálunk otthon elég sokáig nem volt se kábeltévé, se internet, így még több nagy közös témából maradtam ki, én lettem a fura gyerek. Mivel elég visszahúzódó is voltam, ha valakit csúfolni vagy ütni kellett, akkor én voltam az egyik legkönnyebb célpont. Lehet, hogy emiatt a kiközösítés miatt is lettem szociológus, hiszen már általános iskolában is kívülről vizsgáltam különböző csoportokat és találgattam melyik miért működik úgy, ahogy... Na jó, csak viccelek, de visszanezve annyira kézenfekvőnek tűnik a pályaválasztás.

Hogyan értesült az ERSZK létezéséről, mit tudott róla előzetesen?

Apám mesélt róla, mivel korábban tartott a szakkollégiumban előadásokat, így tudtam a létezéséről. Később, valamikor az alapszak második évében mondták el a csoportunknak, hogy csatlakozhatunk szakkollégiumokhoz, és nagyjából mik ezek. Nekem a „klasszikus” típusú szakkolik közül egy sem tetszett igazán, viszont beugrott az, amiről apám korábban mesélt és utánaolvastam kicsit, megtetszett a dolog. Ráadásul kipróbálhattam így magamon a fordított integráció koncepcióját, amiről épp akkoriban tanultam, meg hát így az önellátás is lényegesen könnyebbé válhatott az ösztöndíjnak köszönhetően.

A fordított integráció mit jelent? A szociológus hallgatók számára ezek szerint tananyag, de nem magától értetődő. És az sem, hogy miért olyan izgalmas, hogy saját magán is szeretné kipróbálni.

A fordított integráció arról szól, hogy a valamilyen szempontból többségi társadalomhoz tartozó egyént egy túlnyomórészt kisebbséghez tartozókból álló csoportba helyezünk. Gyakorlatilag a többség-kisebbség arányának megfordítását modellezzük kisebb csoportokban. Erről, mint kísérleti, új módszerről tanultunk, a célja egyébként az érzékenyítés és az integrációs folyamatok támogatása a többség felől közelítve. Számomra azért volt ez érdekes, mivel merőben eltér minden más integrációs módszertől, illetve ez olyan, amiben én magam is, mint “alany” tudok részt venni, magamon kísérletezni pedig mindig is szerettem.

Elsőre nem vették fel. Ez hogy esett? Mit gondolt akkor?

Reméltem nagyon, hogy be tudok majd kerülni, de azért tudatában voltam, hogy ez az intézmény elsősorban nem nekem szól. A kezdeti letörtség után aztán viszonylag hamar váltottam arra a nézőpontra, hogy biztos olyan emberek kapták meg a helyeket, akiknek nálam nagyobb szükségük van rá. Segített a helyzettel megbarátkozni a várólistára kerülés is, mivel így azt érezhettem, hogy ez nem végleges, tulajdonképpen még mindig bekerülhetek. És végül így is lett.

Volt valami előzetes tudása a legnagyobb hazai kisebbségről? És főleg, milyen volt a viszonyulása ehhez?

Természetesen voltak különböző tudásaim, mindenféle személyes, meg különböző egyetemen átvett irodalmak mellett még egy egyféléves kurzusom is volt a hazai cigánysággal és történetével kapcsolatban – bár ez sajnos nem a legjobb színvonalon valósult meg. Kifejezetten személyes töltetű viszonyulásom a témához akkor még nem volt, viszont mint szélsőségesen egyenlőségpárti és mindenféle – pozitív vagy negatív – diszkriminációt ellenző emberként megvolt a magam erős véleménye. Én egyszerűen nem tudom tolerálni – annak ellenére sem, hogy az okait értem –, ha valakiket olyan tulajdonságuk miatt rekesztenek ki, amiről nem tehetnek. Nem azt akarom mondani ezzel, hogy szeressünk mindenkit és az egész világ járjon körtáncot. Felőlem utáljon mindenki, akit akar, de csak akkor, ha arra az a valaki személyesen rászolgált, nem pedig azért, mert valamilyen tulajdonsága alapján őt bekegerezálta valahova.

Tipikus értelmiségi-gyerekként milyen benyomások, esetleg meglepetések érték az ERSZK közösségében?

Azt nem tudom megállapítani, hogy mennyire vagyok tipikus értelmiségi gyerek, vagy hogy egy tipikus vagy nem tipikus értelmiségi gyerek milyen preconcepciókkal érkezik egy ilyen közösségbe, de nem emlékszem, hogy nekem valami erős elképzelésem lett volna, hogy milyen lesz ez az egész. Talán az lepett meg, hogy mennyire közvetlen mindenki, de lehet csak azért, mert én meg alapjáraton mennyire nem.

A romák között szerzett közvetlen tapasztalatainak van valami jelentősége a tanulmányai szempontjából? Empatikusabb, jobb szociológus lesz ettől?

Szerintem ez a személyes tapasztalat hozzátesz az elméleti tudáshoz, mivel egyik a másik nélkül nem az igazi. Az empátia ugyan a tudomány szempontjából nem számít, mivel az

mindig tárgyilagos, vagy legalább próbál az lenni, de mindenképpen segítenek ezek a tapasztalatok egy más szemszögből nézni a témára, amin keresztül én személyesen többet és jobban értek meg, mint az, aki csak tanulmányokban olvasott ezekről a dolgokról.

Miben látja a roma szakkollégiumok jelentőségét?

Úgy vettem észre, hogy a hátrányos helyzetű gyerekek/ fiatalok körében a továbbtanulás-kor az anyagiakon kívül sokszor az is nehezítő tényezőként lép fel, hogy nem igazán tudják, mi az az egyetem, vagy nekik az miért lenne jó. Az, hogy a szakkollégisták elmennek ezekre a helyekre és népszerűsítik a szakkolit, hogy a saját példájukon keresztül tudják bemutatni, hogy ez az út is létezik, illetve nem lesznek egyedül, ha ezt választják, az nagyon sokat számít.

Ön változott-e, mennyiben, miben változott az itt eltöltött évek során?

A legnagyobb változás, amit észrevettem magamon az az, hogy egyre inkább feltűnnek és zavarnak a kis, hétköznapi rasszizmusok. A legérdekesebb ezekben, hogy nagyon sok esetben nem is rosszindulatban gyökereznek, hanem csak egy egységes társadalmi konszenzust képeznek le, amit a személyes érintkezések hiányában semmi nem cáfol. Más esetekben meg az történik, hogy az emberek a sima szocializációs deficiteket betudják annak, hogy „hát igen, ilyenek ezek a cigányok, a vérükben van”.

A kis, hétköznapi rasszizmusok ellen mit lehet tenni? A roma szakkollégisták-tól tudjuk, hogy nekik mindig többet kell teljesíteniük, hogy felülkerekedjenek az előítéleteken, sokat segítene nekik, ha több szövetségesük lenne a nem romák között.

Tapasztalatom szerint a legtöbb eredmény azzal érhető el, ha az ember óvatosan, kis mennyiségekben adagolt tényekkel cáfolja az elhangzottakat. Ilyenkor persze sok múlik a beszélgetőpartneren is, egyrészt, hogy mennyire ragaszkodik az elképzeléseihez, tehát mennyire hajlandó meghallani, amit mondok, másrészt pedig, hogy milyen szinten tudja befogadni az információt. Lesz olyan, akinek le lehet vezetni azt a több évszázadon átívelő folyamatrendszerrel, ami miatt ma Magyarországon annyi cigány munkanélküli él mélyszegénységben, de lesz olyan, akit máshogy kell rádöbenteni a dolgokra. Ide hadd idézzek egy konkrét beszélgetést:

Ismerős: ... mer' ezeknek csak a segély kell, de egy se akar dolgozni, hogy rohadjanak meg!

Én: És te felvennél cigány munkásokat a cégedbe, ha jelentkeznének?

Ismerős: Hát biztos, hogy nem, az kéne még, hogy ellopjanak valamit!

Én: Akkor, hogy dolgozzanak?

Ismerős: Hát izé...

A lényeg, hogy szerintem ez egy hosszabb folyamat, aminek az egyik eszköze lehet az ilyen fajta, nem agresszív, kis adagokban végzett „felvilágosítás”, a másik pedig szerintem az lenne, ha valahogy érintkezésbe tudnánk hozni a többség és a kisebbség azon részeit, akik egyébként nem találkoznak egymással, valamilyen kontrollált, biztonságos környezetben.

„Lehet, hogy pont az előítéletes emberek miatt romlik el sok minden. Lehet, hogy egy életet rombolnak le, mert az illető úgy érzi, soha nem fog tudni ebből kitörni...”

.....
„Ahol a szakmaiság a mérték, ott a résztvevők etnikai hovatartozása már nem mérvadó...”

„AZ EMBERI ÉRTÉKEK NEM A BŐRSZÍNTŐL FÜGGENEK”

Virág Ádám szociológus, PhD-hallgató
sorsfordító története²¹

– Milyen körülmények között indult az élete?

– A szüleim korán felbontották a házasságukat, nyolc hónapos koromtól édesanyám egyedül nevelt. A válást követően, hároméves korom környékén Gávavencsellőre költöztünk. Édesanyám megismerkedett a nevelőapukámmal, vele együtt alkotunk egy családot. Itt telepedtünk le, itt végeztem általános iskolai tanulmányaimat. Noha Kisvárdán születtem 1990-ben, nagyon szerencsésnek mondhatom magam, hogy falun nevelkedhettem. A középiskolai tanulmányaimat a méltán híres városban, Tokajban végeztem, aminek azért is nagyon örülök, mert a település közelsége lehetővé tette a mindennapos bejárást. Otthon lakhattam, ami számomra nagy előny volt. A középiskola végéhez közeledve már megfogalmazódott bennem, hogy szeretnék továbbtanulni. Az volt az álmom, hogy Budapestre nyerjek felvételt, az Eötvös Loránd Tudományegyetemre. Ezért a középiskola utolsó évében jobban

belehúztam a tanulmányokba, de a budapesti álom nem valósult meg, mert nem sikerült bejutnom állami ösztöndíjas helyre. Így Nyíregyházára, a Debreceni Egyetem Egészségügyi Karának szociális munka alapszakára nyertem felvételt. Utólag visszagondolva nem bánom, hogy így történt, mert az a képzés számomra nagyon meghatározó volt. Olyan ismeretekre tehettem szert, amelyeket a mai napig kamatoztatni tudok az életem számos területén. Az alapképzés után a szakmai gyakorlatomat egy nyíregyházi idősek otthonában töltöttem. Később önkéntesként is tevékenykedtem az intézményben, majd állást ajánlottak, így sikerült a végzést követően elhelyezkednem. A tanulás sem ért véget a szociális munkás diploma megszerzésével, közvetlenül utána szociális gazdaság mesterképzésen folytattam tanulmányaimat, a munkába állásommal párhuzamosan. A teljes munkaidős állás mellett, melyet a Sóstói Szivárvány Idősek Otthonában végeztem, kihívás volt a mesterszakon is teljesíteni.

– Hogyan folytatódott az útja?

– Az alapképzést és mesterképzést követően sem ért véget a hallgatói pályafutásom. A tudás iránti vágy dolgozott bennem akkor is, amikor elhatároztam, hogy szociológus leszek. A szeretett városomból, Nyíregyházáról Debrecenbe kerültem. Őszintén szólva ez egyfajta önbizalmat is adott nekem, mert igazából ekkor hagytam el először a megyét úgy, hogy életvitelszerűen máshol éltem. A mesterképzés gyorsan eltelt, azonban a debreceni évek nem voltak számomra túl meghatározóak, érzelmileg legalábbis. Most már jó visszagondolni az ott eltöltött két-három évre is, de akkor nem volt egyszerű egy számomra teljesen idegen városban élni. Azóta ebben megedződtem, hisz Erasmus-diákként Nagyváradon tanultam félévig, aztán pedig jött egy dévai projekt... A szociológia szak azért volt meghatározó, mert a kutatások megvalósítása, a produktumok előállításánál során kapott visszajelzések és pozitív megerősítések ösztönöztek a folytatásra. A mesterképzés befejeztével talán ezért is döntöttem úgy, hogy folytatni kell a tanulást és megcélozni a doktori képzést. Akkoriban azt lehetett hallani, hogy ezen a szinten már kollégaként kezelnek, sokkal könnyebb a feltételeket teljesíteni. Az első része igaz is volt, már a mesterképzés alatt is éreztük a kollegiális viszonyt, de a követelmények messzemenően magasabbak.

– Miért jelentkezett roma szakkollégiumba?

– Az Evangélikus Roma Szakkollégiumba 2012-ben nyertem felvételt, amikor még szociális munka alapszakon tanultam. A csoporttársam, egy roma származású lány szólt nekem erről a hátránykompenzáló lehetőségről. A szakkollégiumi tagság számos előnnyel járt: nyelvet tanulhattam, tutort kaptam és egy olyan közösség tagja lehettem, akikre mai napig szeretettel gondolok vissza. Már a felsőoktatásba való bekerülés előtt voltak hátrányaim. A

szakkollégium segítségével szereztem meg a nyelvvizsgámat. Akkor azt éreztem, hogy ez az utolsó lehetőségem arra, hogy bizonyítsak önmagamnak és másoknak. Volt egy belső ösztönzés arra, hogy most mindent beleadok, hogy sikeresen elvégezhessem az alapszakos tanulmányaimat.

A tantárgyak teljesítése során mindig figyeltem arra, hogy jó osztályzatot kapjak – ha nem voltam elégedett, akkor javítottam a tantárgyra kapott érdemjegyen. A szakkollégiumban tutor is segítette munkámat, így egyre jobban megismerkedhettem a tudományos kutatás jelentőségével. A tanáraink ösztönöztek arra, hogy a szakdolgozaton kívül is végezzek saját kutatást. Az önálló kutatási eredményeket konferenciákon prezentáltam, majd publikációkat jelentettem meg, a szakkollégium segítségével szakmai konferenciákon vettem részt, előbb közönségként, később előadóként. Ezek a teljesítmények hozzásegítettek a köztársasági ösztöndíj elnyeréséhez is.

Az évek során olyan kapcsolatrendszer alakult ki a vezetőséggel és a hallgatókkal is, hogy 2018-ban, a budapesti alumni-konferencián beválasztottak egy ötfős alumni bizottságba. Itt az alumni találkozók témaköreihez adunk tanácsot, segítünk kiválasztani a helyszínt is. Jelenleg azon munkálkodunk, hogy minél hatékonyabban tudjuk tartani a kapcsolatot az országos hálózat végzett szakkollégista tagjaival. A mai napig úgy érzem, tartozok azzal a szakkollégium közösségének, hogy én is visszaadjak abból a segítségből, amit ők akkor adtak nekem, amikor még alapszakos, szakkollégiumi hallgató voltam. Számomra gyakorlatilag a szakkollégium biztosította a nyelvtanulást, ösztöndíjat is adott, háttérrel biztosított, s ezáltal úgy mond ki tudtam bontakoztatni azokat a célokat, amiket korábban megfogalmaztam magamnak.

– Változott-e az elmúlt évtizedekben Ön szerint a romákkal szembeni összetársadalmi hozzáállás, mennyire tapasztalható 2020-ban bármilyen megkülönböztetés?

– Az összetársadalmi hozzáállás jelentős változásához nem elég egy évtized, sokkal több idő szükséges hozzá, mondhatni, generációváltásra van szükség. A megkülönböztetés csökkentésének lehetőségét abban látom, ha minél több roma szerez magas iskolai végzettséget, ami hozzásegít a minőségi munkahelyeken, projektekben való közös munkához, ahol tehát együtt dolgoznak romák és nem romák. Az lenne a cél, hogy az elfogadás természetessé váljon, amit a minél több pozitív példa és a romákkal való személyes kapcsolat alapoz meg. A társadalom megosztottsága nagyon sok szinten jelentkezik, ami sokszor sztereotípiákból táplálkozik. A rendszerváltás legnagyobb vesztesei a romák voltak, leginkább őket sújtotta

a foglalkoztatási válság, hiszen az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők váltak legghamarabb munkanélkülivé. Úgy látom, ennek a pusztító folyamatnak nemcsak oka, hanem következménye is a romák kedvezőtlen társadalmi megítélése.

A mélyszegénységben élőket gyakran a romákkal azonosítják, holott Magyarországon sokkal többen élnek a létminimum alatt, mint amekkorára a roma népesség számát teszik. A továbbtanulás és az iskolai mobilitás a hátrányos helyzetű településen élő roma családoknál azért sem problémamentes, mert a közösségtől való elszakadás veszélyét rejtheti, ami a családon belüli, rokonokkal való kapcsolattartást nehezíti, akár a településről való elkerüléssel járhat. A jobb életre vágyó roma fiatal úgy lép az ismeretlenbe, hogy még az addigi kötődéseit is kockáztatja – ez nem egyszerű. Az már igazolódott, hogy az oktatásba való beruházás megtérül. Belátható azokban a családokban is, ahol a lehetőségek sokkal korlátozottabbak, hogy megéri vállalni, megéri továbbtanulni. A lehetőség megteremtése azonban nem csak a család felelőssége, hanem társadalmi szinten is elvárható. A folyamatok azt mutatják, hogy a felsőoktatásba való bejutás egyre nehezebb lesz (emelt szintű érettségi, nyelvvizsga bizonyítvány megléte), a különböző hátrányokat a középiskola alatt egyre nehezebb lesz leküzdeni. A középiskolai tehetséggondozás és felzárkóztató programok országos jelentősége még gyerekcipőben jár hazánkban. A roma szakkollégiumok sem lesznek könnyű helyzetben, ha a kedvezőtlen folyamatokra nem érkezik hathatós válasz.

– A munka világában érik-e előnyök vagy hátrányok hazánkban jelenleg a romákat?

– Kezdeném a hátrányokkal, mert az a jellemzőbb. A munka világában jelentős változások történtek, a munka jelentéstartalma is átalakult. A személyes véleményem erről az, hogy az alacsony bért kínáló, többségében fizikai erőt igénybe vevő munkák tekintetében jelentősen felülreprezentált a romák aránya. Elszomorító számomra, hogy nagyon csekély bérért kell dolgozniuk. A munkavállalás során jelentkező hátrányok területileg erőteljesen differenciáltak. Az ország keleti, északkeleti részén a foglalkoztatottsági adatok is sokkal kedvezőtlenebbek, mint az ország közepén vagy nyugati részén. Márpedig a romák ezeken a területen élnek többségében, itt jelentkezik leginkább a megkülönböztetés, ahol a verseny még kielezettebb a kínáló szűkös munkalehetőségek okán. Azt gondolom, hogy a munka világában erőteljesen érvényesül a gazdasági érdek, ami sokszor felülírja a sztereotípiákat. Abban az értelemben, hogy a profitért cserébe a munkaadók alkalmazzák a romákat is, ami megtevesztő lehet a munka világában történő integráció megítélése szempontjából. A kistélepüléseken továbbra is a közfoglalkoztatás a domináns azokon a területeken, ahol

elsődleges piaci munkahelyek szűkösén vagy egyáltalán nem állnak rendelkezésre. A munka világában is tapasztalhatjuk azt a polarizációt, ami általában jellemzi a magyar társadalmat.

Ami az előnyöket illeti, talán a roma kultúrával és a romák társadalmi, gazdasági, munkaerő-piaci, oktatási helyzetének javításával foglalkozó szervezeteknél lehet előny a származás. A nemzetiségi pedagógus is sok helyen előnyt jelent, természetesen ez erőteljes összefüggésben van a munkáltató hozzáállásával is. A szakkollégiumi társaim arról is beszámoltak, hogy a szociális munka területén a gyermekvédelemben kifejezetten nagy igény mutatkozik a munkájukra.

- Mit tanácsolna azoknak, akikben különböző benyomások hatására negatív kép él a romákkal kapcsolatban?

- Szerezzenek pozitívat is, hiszen az emberi értékek nem a bőrszíntől függenek. Soha ne a származás legyen az elsődleges kérdés, vagy az elsődleges tényező egy ember megítélésében. Az igazán fontos emberi értékek nem ismerhetők meg hallomásból, vagy egy pillantásból, ahhoz idő és tapasztalat kell. A külsőségek másodrendűek, ahogy az is, hogy ki honnan származik és milyen családból jön.

- Milyen fejlődési lehetőséget, konkrét lépéseket lát reálisnak a romák és nem romák közötti párbeszéd, közeledés, közös nemzetépítés terén?

- A társadalmi távolságok nőnek, a leszakadó társadalmi rétegek területileg is egyre inkább távolodnak a többségi társadalomtól. Az egyenlőtlenségek kezelésének az egyik leghatékonyabb eszköze az oktatás - az iskolai mobilitáson keresztül érhetünk el kedvező hatást. A társadalmi és munkaerő-piaci mobilitásnak is ez az egy alapja, én ebben látom az önérdék-érvényesítés, a társadalmi párbeszéd és a közös építkezés kulcsát.